

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTES
SOCIOLOĢIJAS NODAĻA

ATBALSTA SISTĒMA VARDARBĪBĀ CIETUŠAJĀM SIEVIETĒM

BAKALaura DARBS

Autors: **Nikola Kārša**

Studenta apliecības Nr.: nk15021

Darba vadītājs: Mg.sc.soc. Endija Rezgale-Straidoma

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Pētījums ir par atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm. Darba mērķis ir noskaidrot, kā atbalsta sistēma mazina vardarbību pret sievietēm. Pētnieciskie jautājumi ir par to, kā darbojas atbalsta sistēma vardarbībā cietušajām sievietēm, kādas institūcijas ir iesaistītas atbalsta sistēmā un kāda ir vardarbībā cietušo sieviešu pieredze saņemot atbalstu. Pētījums tiek balstīts uz Aģentu tīkla teoriju. Pētījumā metodes ir daļēji strukturētas intervijas ar 12 respondentiem un dokumentu analīze. Datu apstrādē autore izmanto ietvara un tematisko metodi. Pētījuma rezultāti atklāj, kā atbalsta sistēma palīdz mazināt vardarbību pret sievietēm, kuri atbalsta aģenti vardarbībā cietušajām sievietēm ir visnoderīgākie.

Atslēgas vārdi: vardarbība, atbalsta sistēma, cietušās sievietes, aģentu tīkls

ABSTRACT

The study is devoted to research of the existing support systems for women who have suffered from violence. The aim of the study is to find out how the existing support system reduces violence against women. Research questions relate to the way in which support is provided to women victims of violence, which institutions are involved to support these victims, and the experience of women who have suffered violence in receiving support. The study is based on Actor network theory. Research methods are semi-structured interviews and document analysis. For data processing author uses the framework and the thematic method. The findings of the study reveal how the existing support system helps to reduce violence against women and which support agents for the women victims of violence are the most useful.

Keywords: violence, support system, women victims, agent network

SATURS

Apzīmējumu saraksts	5
Ievads	6
1. Vardarbībā cietušo sieviešu teorētiskais pamatojums	9
1.1. Svarīgāko jēdzienu skaidrojums	9
1.2. Atbalsta sistēmas raksturojums	12
1.3. Politiskais ietvars atbalsta sistēmas skaidrojumā	14
1.4. Pētījumu analīze un statistika	16
2. Aģentu tīkla teorija	20
3. Atbalsta sistēmas vardarbībā cietušo sieviešu izpētes metodoloģija	23
3.1. Pētījuma dizains un datu vākšanas metožu apraksts	23
3.2. Gadījuma apraksts	24
3.3. Respondentu rekrutēšana, gaitas apraksts un raksturojums	26
3.4. Pētījuma analīzes metodes	30
3.5. Ētikas ievērošanas princips	33
4. Sieviešu un ekspertu interviju analīze	35
4. 1. Vardarbībā cietušo sieviešu formālais un neformālais atbalsta tīkls	35
4. 2. Institūciju sadarbība	40
5. Projekta "Soli tuvāk: kopienas vienotā atbilde uz vardarbību pret sievietēm gadījumiem" analīze	42
Secinājumi	45
Pateicība	47
Izmantoto informācijas avotu saraksts	48
PIELIKUMI	53
1. pielikums Risku izvērtējuma veidlapa	53
2. pielikums Vienošanās veidlapa ar pētījuma dalībnieku	54
3. pielikums Intervija ar Talsu novada krīžu centra vadītāju A. Spruģevicu	55
4. pielikums Intervija ar Talsu novada vardarbībā cietušo sievieti Sarmīti	60
.....	60

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ATT - Aģentu tīkla teorija

ANO - Apvienoto Nāciju Organizācija

EIGE - Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts

EP - Eiropas Padome

FRA - Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra

LM - Labklājības ministrija

LR - Latvijas Republika

LU - Latvijas Universitāte

PVO - Pasaules Veselības organizācija

u.c. - un citi

VM - Veselības ministrija

IEVADS

Vardarbība ir nozīmīga sabiedrības problēma. Tā sagrauj un saīsina dzīvību, izraisa sāpes un ciešanas, bieži vien tā ir daļa no straujām sociālajām pārmaiņām. Vardarbības joma ietver karu, terorismu, etnisko vardarbību, vardarbību ģimenē, vardarbības un naida noziegumus. Arvien vairāk vardarbība izraisa publiskas debates - valstu un citu aģentu iejaukšanos (Walby, 2012). Vardarbībai tiek pievērsta pastiprināta uzmanība. Vardarbības novēršanai tiek rīkotas kampaņas, pasākumi, kā arī tiek izveidoti resursu un krīžu dienesti, kas sniedz palīdzību vardarbībā cietušajiem upuriem (Hagemann, Katenbrink & Rabe, 2006).

Sākotnēji sabiedrība uzskatīja, ka vardarbība ģimenē reta parādība un to izraisa tikai nabadzīgi vai cilvēki ar garīgiem traucējumiem, tomēr sociologi šo mītu apgāza (Gelles, 1985). Statistikas dati liecina, ka viena no trīs sievietēm dzīves laikā saskaras ar fizisku un/vai seksuālu vardarbību, kas visā pasaulē ir vairāk kā 800 miljoni sievietes. Vardarbībā cietušās sievietes var justies ieslodzītas, nobijušās, viņu dzīves var būt ierobežotas. Sievietēm pēc vardarbības var būt nopietnas veselības problēmas, tādas kā depresija, stresa traucējumi, fobijas, panika, vielu atkarība. Vairākos gadījumos sievietes var piedzīvot nāvi (United Nations, 2015). Vardarbība ne tikai ietekmē sievietes veselību, bet vardarbība rada negatīvas sekas bērnam. Ja bērns aug vidē, kur norisinās vardarbība, tas negatīvi ietekmē bērna emocionālo, garīgo veselību un uzvedību. Pētījumos ir atklāts, ka bērni, kas ir liecinieki vardarbībai pret māti, pieaugot paši kļūst vardarbīgi pret sievietēm. Sabiedrībai ir jādomā par neaizsargātajām sievietēm (Hagemann, Katenbrink & Rabe, 2006), jo vardarbība var skart jebkuru no mums.

Mūsdienu sabiedrībā daudzas sievietes neapzinās, ka dzīvo vardarbīgās attiecībās. Bieži vien sievietes tiek pārliecinātas, ka pašas ir vainīgas pie notikušā vardarbības akta. Ir vairāki iemesli, kāpēc sievietes nespēj pamest vardarbīgo partneri. Iemesli var būt emocionāli, finansiāli, personīgi un praktiski. Tāpēc sievietēm, kas cietušas no vardarbības ir nepieciešams atbalsts, lai nodrošinātu vardarbībā cietušajām sievietēm uzsākt pilnvērtīgu dzīvi (Tiikkanen u.c. 2014).

Vardarbība rada negatīvas sekas ne tikai cietušajām sievietēm, bet arī sabiedrībai kopumā. Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts stiprina dzimumu vienlīdzības sekmēšanu ES un citur pasaulē. Institūts sekmē cīņu pret diskrimināciju, kuras pamatā ir dzimums, kā arī informē Eiropas iedzīvotājus par dzimumu vienlīdzības jautājumiem. EIEGE 2014. gadā veica pētījumu "Vardarbības izmaksu novērtējums Eiropas Savienībā" (*Estimating the costs of gender-based violence in the European Union*). Pētījumā tika norādīts, ka Latvijā kopumā uz dzimumu balstīta

vardarbība gadā izmaksā 1,049 miljardus eiro. Lietuvā vardarbība izmaksā 1,540 miljonus, kas ir vairāk kā Latvijā, bet Igaunijā izmaksas sasniedz tikai 679 tūkstošus. Izmaksās ietilpst pakalpojuma sniegšana cietušajām sievietēm (ārstēšanās izmaksas, tiesvedības), likumpārkāpēja izmaksas (cietuma izmaksas, tiesas izdevumi), slogs ekonomikai, tostarp ciešā darbības zaudējums, kā arī slogs iesaistītajām institūcijām, proti, policijas, ārstu, sociālo dienestu un citu iesaistīto institūciju izmaksas. Mazinot vardarbību tiek stiprināta atsevišķu indivīdu, gan sabiedrības drošība, kā arī tiek ietaupīti ievērojami resursi (EIGE, 2014). Autore uzskata, ka vardarbības mazināšana sievietēm ir visas sabiedrības problēma, tāpēc cietušajām sievietēm ir svarīgs sabiedrības atbalsts.

Autore interesi par tēmu sāka izrādīt 2017. gadā mācību kursā "Sociālā politika" pie asociētās profesores socioloģijā Līgas Rasnačas, veicot izpēti par vardarbībā cietušajām sievietēm Latvijā. Autore izpētes darbā noskaidroja, ka Latvijā vardarbībā cietušo sieviešu skaits ir audzis, kā arī vardarbība pret sievietēm ir nozīmīga sociāli pētāma problēma. 2017. gada jūnijā autore veidojot Latvijas Universitātes raidījumu "Kivi" veica sociālo eksperimentu ar kura palīdzību vēlējās noskaidrot vai Latvijas iedzīvotāji ir spējīgi reaģēt uz situāciju, kurā vīrietis fiziski ietekmē sievieti. Kaut arī autore sociālo eksperimentu filmēja, tika novērots, ka lielākā daļa eksperimenta dalībnieku nereaģēja uz notiekošo situāciju, tāpēc autore secināja, ka Latvijas sabiedrību ir vairāk jāinformē par vardarbību Latvijā. Sižeta nolūkos autore intervēja "Resursu centrs sievietēm „Marta” (turpmāk darbā - centrs „Marta”) vadītāju Ilutu Lāci, kas pastāstīja par vairākiem atbalsta veidiem, lai palīdzētu vardarbībā cietušajām sievietēm (Raidījums Kivi, 2017).

Autore bakalaura darba pētījuma vēlas noskaidrot, kā atbalsta sistēma spēj palīdzēt vardarbībā cietušajām sievietēm un cik tā ir efektīva. Atbalsta sistēma vardarbībā cietušajiem tiek definēta kā oficiāla palīdzības programma, kas ir pieejama vardarbībā cietušajiem cilvēkiem. Autore kā oficiālu atbalsta sistēmu var minēt sociālās palīdzības, veselības, policijas un tiesu iestādes. Kā neoficiāls sistēmas atbalsts var būt no kopienas locekļiem, grupām, ģimenes, draugiem, klasesbiedriem vai pat kaimiņiem. Atbalsta sistēma ietver sevī konsultēšanu, patvērumu, ārkārtas naudu un ārstniecību (Heaney & Israel, 2008).

Pētījuma mērķis ir noskaidrot, kā atbalsta sistēma mazina vardarbību pret sievietēm. Pētījuma mērķi konkrētībā **pētnieciskie jautājumi**: (1) kā darbojas atbalsta sistēma vardarbībā cietušajām sievietēm; (2) kādas institūcijas ir iesaistītas atbalsta sistēmā; (3) vai atbalsta sistēma palīdz mazināt vardarbību pret sievietēm?; (4) kāda ir vardarbībā cietušo sieviešu pieredze saņemot atbalstu?

Pētījuma izstrādei tika definēti **uzdevumi**: (1) sniegt svarīgāko jēdzienu un politiskā ietvara skaidrojumu; (2) sniegt līdzšinējo pētījumu pārskatus par vardarbību pret sievietēm; (3) analizēt Aģentu tīkla teoriju (*Actor-Network Theory*); (4) izstrādāt atbilstošu metodoloģiju; (5) rekrutēt respondentus; (6) veikt gadījuma izpēti un analīzi, izmantojot Aģentu tīkla teorijas pieeju.

Bakalaura darbā kā pētījuma **objekts** ir izvēlētas Talsu novada vardarbībā cietušās sievietes. Darba autore izvēlējās intervēt Talsu novada vardarbībā cietušās sievietes, lai padziļināti saprastu, kā darbojas atbalsta sistēma vardarbībā cietušajām sievietēm. Pētījuma **priekšmets** ir atbalsta sistēma vardarbībā cietušajām sievietēm. Pētījums būs gadījuma izpēte, jo darba autore skatīs atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm Talsu novadā. Sievietes un iesaistītie eksperti, kas tiks intervēti, būs saistīti ar Talsu novadu.

Darba struktūra ir konstuēta balstoties uz piecām nodaļām, no kurām pirmā nodaļa ietver svarīgāko jēdzienu skaidrojumu, atbalsta sistēmas politisko ietvaru un svarīgāko pētījumu analīzi. Otrā nodaļa tiek analizēta Aģentu tīkla teorija atbalsta sistēmas vardarbībā cietušo sieviešu kontekstā. Trešā nodaļa veltīta vardarbībā cietušo sieviešu atbalsta sistēmas izpētes metodoloģijai. Darba ceturtā un piektā nodaļa ir empīrisku datu analīze. Darba noslēdzošā daļa ir secinājumi, ka ir izdarīti, balstoties uz pētījuma iegūtajiem rezultātiem, iegūstot atbildes uz pētnieciskajiem jautājumiem un sasniedzot pētījuma mērķi. Daļēji strukturētās intervijas sniegs septiņas Talsu novada vardarbībā cietušās sievietes, kā arī pieci eksperti: (1) Labklājības ministrijas projekta „Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem” vadītāja Laura Kornete; (2.) Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldes Talsu iecirkņa Kārtības policijas nodaļas priekšniece Astra Krūmiņa; (3) Talsu novada vecākā sociālā dienesta darbiniece Ingūna Kronberga, (4) Nodibinājuma "Talsu novada sieviešu un bērnu krīžu centrs" vadītāja Alla Spuģevica; (5) Nodibinājuma "Talsu novada sieviešu un bērnu krīžu centra" sociālā darbiniece Guna.

1. VARDARBĪBĀ CIETUŠO SIEVIEŠU TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS

Lai darba autore varētu noskaidrot, kā atbalsta sistēma mazina vardarbību pret sievietēm, autore apskatīs vardarbības svarīgāko jēdzienu izpratni, vardarbības atbalsta sistēmu, tiesiskos regulējumus vardarbības ierobežošanā, kā arī analizēs aktuālos pētījumus par vardarbību Latvijā un pasaulē.

1.1. Svarīgāko jēdzienu skaidrojums

Darba autore pirmajā apakšnodaļā sniegs vardarbības svarīgāko jēdzienu un lietojumu skaidrojumus, apskatot jēdzienus "*vardarbība pret sievietēm*", "*intīmais partneris*", kā arī aplūkos vardarbības ciklu, tipoloģiju un veidus.

19. gadsimtā socioloģijas klasiķi Frīdrihs Engelss (*Friedrich Engels*) un Kārlis Markss (*Karl Marx*) vardarbību skatīja valsts, nevis ģimenes un individuālajā līmenī. Marksisma teorija pamatlicēji F. Engelss un K. Markss uzskatīja, ka pastāvošo sociālo un politisko sistēmu var mainīt revolūcijas ceļā, revolūciju jāidentificē ar sistēmas gāšanu vardarbības ceļā (Schaff, 1973).

Pirms 1970. gada sociologi pētīja sieviešu un vīriešu iepazīšanos, ģimenes mijiedarbību, nāvi, šķiršanos, ekonomiku, izglītību, politiku un reliģijas institūcijas, tomēr par sievietēm netika veikti pētījumi. Pēc 1970. gada socioloģijas zinātne sāka pētīt ģimenes un laulību, kur sievietes parādījās tikai kā sievas un mātes. (Huber, 1976). Socioloģi vēl sāka pētīt vardarbību ģimenē, jo sākotnēji vardarbību pret sievietēm apskatīja psihiatrijā. Vardarbībā cietušajām sievietēm bija nepieciešama pastāvīga konsultēšana, šo pakalpojumu galvenokārt spēja nodrošināt krīžu centri. Atverot krīžu centru sievietēm, kas cietušas no vardarbības, sieviešu socioloģēm tika atļauta piekļuve centriem (Gelles, 1985; Allen & Perttu, 2010).

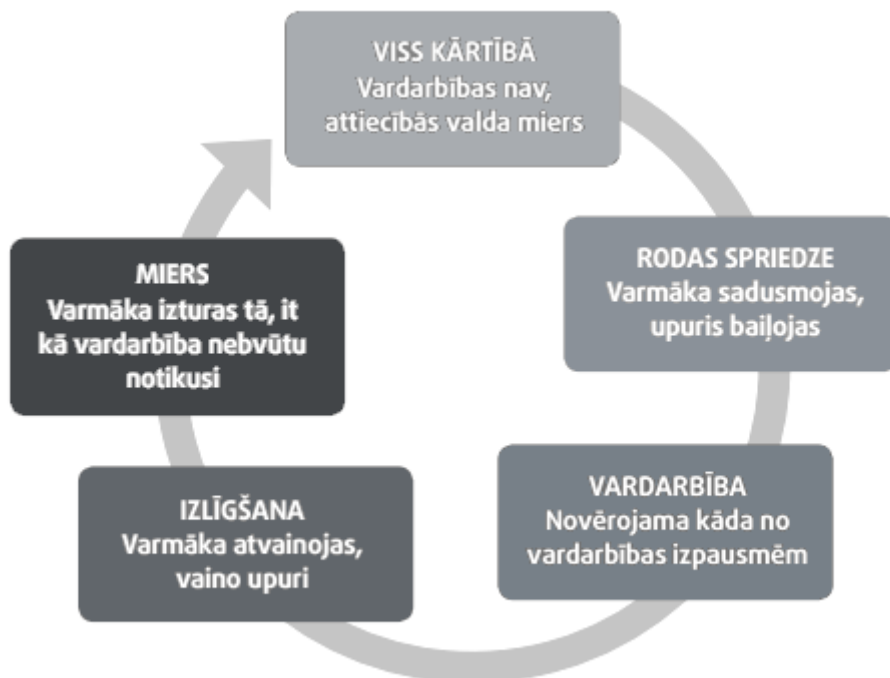
Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras (FRA) veiktajā apsekojumā, katra trešā sieviete ir piedzīvojusi vardarbību. Dati liecina, ka vardarbība pret sievietēm ir izplatīta un tā rada negatīvas sekas pret upuri. (FRA, 2014). 1993. gada 20. decembrī "Deklarācija par vardarbības pret sievietēm izskaušanu", ko pieņēma Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Ģenerālā asambleja, ar *vardarbību pret sievietēm*, saprot jebkādu uz dzimumu balstītu vardarbības aktu. Vardarbības rezultātā rodas vai var rasties fizisks, seksuāls, psiholoģisks kaitējums vai ciešanas sievietēm, tostarp draudi, piespiedu darbības vai patvaļīgu brīvības atņemšanu neatkarīgi no tā, vai tas notiek sabiedriskajā vai privātajā dzīvē (United Nations, 1993).

Pēc Pasaules Veselības organizācijas (PVO) definīcijas, vardarbība pret sievietēm ir nozīmīga sabiedrības veselības un cilvēktiesību problēma. Kamēr vardarbība izpaužas vienas kopienas robežās, kā problēma tā tiek ignorēta. Kad vardarbība kļūst izplatītāka un sāk nopietni apdraudēt sabiedrību, tikai tad tā tiek pasludināta par nacionālo problēmu un sāk izpelnīties uzmanību. Sieviešu ļaunprātīga izmantošana, kā fenomens, ir sastopama jebkurā valstī. Vardarbība darbojas kā līdzeklis, lai iegūtu kontrolētu un pakļautu sievieti (World Health Organization, 2017; LU Dzimtes studiju centrs, 2001). Vardarbībā cietušās sievietes tuvās attiecībās pārsvarā tiek asociētas kā upuri, un viņu stāvoklis var būt daudz sliktāks, ja sieviete no varmākas ir ekonomiski un sociāli atkarīga (Kipāne & Vilks, 2016). Intīmā partnera vardarbība ir visizplatītākā vardarbības forma pret sievietēm. Intīmais partneris ir persona, ar kuru ir ciešas personīgas attiecības, regulāra saskarsme, pastāvīgs fizisks un seksuāls kontakts, zināšanas par otra dzīvi, tomēr attiecībās var nebūt visi no nosauktajiem faktoriem. Intīmā partnera vardarbība ietver sevī fizisku, seksuālu, emocionālu vardarbību un sliktu izturēšanos. Autore vēlas uzsvērt, ka partnerattiecības sievietei var būt ar laulātajiem, draugiem, "randiņu" draugiem vai ar pastāvīgi seksuālajiem draugiem (WHO, 2012).

Lielākā daļa sabiedrībā izturas ar nicinājumu pret vardarbībā cietušajām sievietēm, uzskatot, ka sievietei ir jāpamet varmāka. Varmākas pamešana ir sarežģītāka nekā daudzi cilvēki domā. Pirmkārt, sievietēm ir jāatrod droša mājvieta un bieži vien radnieki var neatbalstīt. Otrkārt, sievietēm ir jābūt spējīgām nodrošināt sevi un savus bērnus, ja nolemj aiziet. Sievietes, kuras ir gatavas aiziet no varmākas, lielākā daļa no viņām ir nodrošinātas ar darbu vai ir pieejams radnieku, draugu atbalsts. Vardarbībā cietušo sieviešu pieredze rāda, ka varmākas pamešana nenodrošina, ka vardarbība neturpināsies. Vardarbība palielinās tad, kad sieviete mēģina aiziet no varmākas (Ranzetti & Curran, 1998). Protams, sievietei ir mīlestība un cerība, ka partneris mainīsies, tomēr lielāko daļu gadījumos vardarbība atkārtojas (WHO, 2012, p. 3)

Agresīvas attiecības ietver attiecību modeli, kas sastāv no pieciem vardarbības cikliem (sk. 1. att.). Viss sākas ar attiecībām, kurās valda miers un vardarbība nav sastopama, *viss ir kārtībā*. Tad seko *spriedzes pieaugums*, kas rodas dažādu iemeslu dēļ, piemēram, neveiksmīga diena darbā, iedzeršana vai strīds naudas dēļ. Visbeidzot sākas fiziska *vardarbība*, iespējams, ka iepriekš ir vērsta emocionāla vai psiholoģiska vardarbība. Pēc vardarbības akta varmāka atvainojas un solās laboties, vairs nedarīt tā, vai, iespējams, noliedz notikušo vai vaino pašu cietušo, kā rezultātā attiecībās notiek *izlīgšana* - varmāka atvainojas vai vaino upuri notiekošajā. Iestājas *miers*, līdz brīdim, kad atkal rodas spriedzes pieaugums. Attiecībās, kur valda vardarbība,

lielākoties ir šāds attiecību modelis. Ar laiku izlīgšanas un miera periodi pakāpeniski saīsinās, līdz izzūd pavisam un tā kļūst par ikdienišķu parādību (Tiikkanenn u.c. 2014).

1. att. Vardarbības cikls (Tiikkanenn u.c. 2014).

Pasaules Veselības organizācija (PVO) ir izveidojusi vardarbības tipoloģiju, kas sniedz pārskatu par starppersonu, kolektīvajām un pret sevi vērstajām vardarbības formām. Tipoloģija iedala vardarbību trīs kategorijās atkarībā no tā, kas veic vardarbības aktu:

- 1) **kolektīvā vardarbība** - vardarbība, ko veic lielākas grupas, piemēram, valstis, militāri grupējumi, teroristu organizācijas u.c.;
- 2) **pret sevi vērstā vardarbība** - persona rada vardarbību pret sevi pašu;
- 3) **starppersonu vardarbība** - vardarbība, ko personai nodara cits indivīds vai maza indivīdu grupa (Allen, Perttu, 2010).

Vardarbība pret sievieti var izpausties kā: (1) fiziskā vardarbība; (2) seksuālā vardarbība; (3) emocionālā vardarbība; (4) sociālā vardarbība; (5) ekonomiskā vardarbība. Par **fizisku vardarbību** tiek uzskatīta sišana, iepļaukāšana, grūstīšana, raušana aiz matiem, speršana, žņaugšana, ietekmēšana ar nazi/ieroci un citas darbības, kas saistītas ar spēka pielietošanu pret otru. **Seksuālā vardarbība** tiek definēta kā dominēšana un kontrole, izmantojot vardarbību pret

upura ķermeni, kad otrs indivīds to nevēlas. Par visnopietnāko seksuālās vardarbības formu tiek uzskatīta izvarošana. Protams, ir sastopama arī negribēta seksuālā tuvība, piespiedu iesaistīšana pornogrāfijas aktos. Seksuāla vardarbība var būt kā fiziskas vardarbības kulminācija. **Emocionālā vardarbība** izpaužas kā apsūkāšana, nīrgāšanās, pazemošana, pastāvīga kritizēšana, noniecināšana, izolēšana no ģimenes draugiem. Smaga emocionālā vardarbības forma ir "klusēšanas" uzspiešana, neļaujot personai izpaust savu viedokli, liedzot tiesības tikt uzklusītam. **Sociālajā vardarbībā** vīrietis var kontrolēt sievieti, attālinot to no draugiem un kontrolējot brīvību ārpus mājas. Par **ekonomisko vardarbības** formu uzskata varas izmantošanu, liedzot finansiālus līdzekļus ēdienam, apģērbam un sievietes un bērna izglītībai. Varmāka var kontrolēt tēriņu vai rēķinu maksājumu, izmantojot to kā līdzekli, lai dominētu vai pat ļaunprātīgi izmantotu sievieti (Alen & Perttu, 2010; PVO Eiropas Reģionālais birojs, LR VM & Latvijas Ginekologu un dzemdību speciālistu asociācija, 2009). Vardarbībā cietušajām sievietēm ir nepieciešami specializēti atbalsta pakalpojumi, lai reaģētu uz cietušo sieviešu vajadzībām (FRA, 2014), līdz ar to nākošajā nodaļā autore apskatīs atbalsta sistēmas raksturojumu.

1.2. Atbalsta sistēmas raksturojums

Atbalsts ir gan sociāla, gan morāla, gan materiāla palīdzība. Atbalsta sistēma ir palīdzības tīkls, kurš risina krīzes situācijas. Ne vienmēr visi krīzes situācijās meklē atbalstu, tomēr ir aģenti, kas spēj palīdzēt (Postmus, Severson, Berry, Yoo, 2009). Vardarbībā cietušajām sievietēm var palīdzēt formālie un neformālie atbalsta aģenti. Neformālais atbalsts, kas var palīdzēt vardarbībā cietušajām sievietēm ir draugi, ģimenes locekļi, kaimiņi, radi vai pat darba kolēģi. Mazāk nekā 40% sievietes, kuras piedzīvojušas vardarbību ir vērsušās pēc palīdzības, starp tām sievietēm, kas to darīja, visvairāk atbalstu meklēja pie ģimenes un draugiem, nevis atbalsta institūcijās. Tomēr neformālais atbalsts ne vienmēr var palīdzēt cietušajām sievietēm, jo ir nepieciešams profesionāls atveseļošanās atbalsts. Formālais atbalsts, kas var palīdzēt vardarbībā cietušajām sievietēm ir sociālais dienests, policija, baznīca, tiesu sistēma, krīžu centrs un medicīnas personāls (United Nations, 2015; Sylaska & Edwards, 2013).

No vardarbības cietušās sievietes var saskarties ar fiziska, psiholoģiska, emocionāla un finansiāla rakstura sekām, tāpēc, lai risinātu šīs problēmas, ir izveidota atbalsta sistēma, kas spēj mazināt vai novērst vardarbības sekas. Formāli un neformāli atbalsta aģenti veido atbalsta tīklu, kas spēj mazināt vardarbības ilgtermiņa ietekmi (Megne, 2000). Atbalsta sistēmas darbinieki sniedz būtisku ieguldījumu, lai cietušo tiesiskuma īstenošanas tiesības padarītu par realitāti, lai

sieviete varētu dzīvot pilnvērtīgu dzīvi. Cietušo atbalsta dienesti katrā Eiropas valstīm ir attīstījušies atšķirīgi. Dalībvalstīs atbalsta dienestu attīstībai ir atšķirīgs temps, konteksti, darbā izmantojamie organizatoriskie modeļi. Dažas apmācības padara pieejams, tomēr darbiniekiem, kas strādā ar cietušajiem tās nav obligātas (Megne, 2000).

Atbalsta grupas ir svarīgas atbalsta sistēmas kontekstā. Atbalsta grupas ir veidotas sievietēm, kuras ir cietušas vardarbību - grupu darbs ir balstīts uz pašapziņas, pašnoteikšanas, pilnveidošanās prasmju attīstīšanu. Šo prasmju attīstīšana uzskatāma par vienu no galvenajiem principiem sekmīgai terapijai. Atbalsta grupas ceļ sieviešu pašapziņu, kā arī uzlabo sievietes sociālo aktivitāti. Atbalstu grupas veido trīs tipu struktūras: (1) brīvprātīgo grupas, ko veido sievietes, kas tikušas galā ar vardarbību; (2) neformālas brīvprātīgo grupas, kas strādā ar vardarbības upuriem; (3) formālas grupas (Alen & Perttu, 2010). Atbalsta grupas palīdz vardarbības upuriem dzīvot pilnvērtīgāk un produktīvāk. Grupām ir izšķiroša loma pat sievietēm, kuras nespēj un nevēlas atstāt agresīvo partneri. Atbalsta sistēmas palīdz pārtraukt sievieti vainot vardarbībā, samazināt izolētību un nodrošināt sociālo aktivitāti. Atbalsta sistēma var arī palīdzēt sievietēm izvairīties no vardarbības nākotnē. Palīdzot pārtraukt sievietei vainot sevi, samazinot sievietes izolētību un nodrošinot sociālo aktivitāti. (Heise u.c., 1994).

Viens no atbalsta sistēmas nozīmīgākajiem elementiem industriālajā pasaulē ir sieviešu krīžu centri. Tie ir kļuvuši par programmu, kas palīdz vardarbībā nonākušajiem upuriem. Krīžu centri sniedz īslaicīgu sociālo, psiholoģisko un cita veida palīdzību krīzes situācijā nonākušām personām. (Heise, Pitanguy & Germain, 1994). Autore var minēt krīžu un konsultāciju centru "Skalbes", kas ir vienīgais diennakts krīzes tālrunis visā Latvijā. Zvanītājam tiek sniegts atbalsts un iedrošinājums, lai vērstos noteiktajā iestādē, kā arī emocionāli atbalstoša saruna par piedzīvoto. Tiek sniegts psiholoģiskais atbalsts, kā arī informācija par atbalsta saņemšanas iespējām, piemēram, Resursu centrā sievietēm "Marta", pašvaldības policijā, valsts policijā, sociālajā dienestā, bāriņtiesā, Juridiskās palīdzības administrācijā, u.c. (Skalbes, b.g.).

Cietušo atbalstam neatņemama sastāvdaļa ir cietušo tiesību juridiskā pieejamība. Sniegtais atbalsts cietušajiem, it īpaši tiesas procesa laikā, ir atkarīgs no cietušā piešķirtās lomas attiecīgajā procesā. Jo vairāk cietušais iesaistās kriminālprocesa darbībā, jo svarīgāk ir tas, lai atbalsta dienesti sniegtu nepieciešamo palīdzību, konsultējot un iedrošinot cietušo (FRA, 2015).

Labklājības ministrs Jānis Reirs uzsver, ka vardarbība visbiežāk ir novērojama tieši ģimenēs un to izraisa vistuvākie cilvēki. Lai atbalstītu cietušos indivīdus, valsts nodrošina ne tikai tiesisku un juridisku aizsardzību, bet arī sniedz sociālu un psiholoģisku atbalstu. Ministrija aicina

vardarbībā cietušos pieteikties valsts apmaksātiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem, kas pieejami visā Latvijā. Latvijā rehabilitācijas pakalpojumi ir pieejami kopš 2015. gada un līdz 2017. gadam to ir izmantojuši 902 vardarbībā cietušie indivīdi. Atbalsta pakalpojumi ietver speciālistu konsultācijas, atbalstu, kā arī mēneša garu rehabilitācijas kursu (Labklājības ministrija, 2018). Nākošajā apakšnodaļā autore skatīs tiesiskos regulējumus, lai saprastu un izvērtētu kā likumi spēj mazināt vardarbību pret sievietēm.

1.3. Politiskais ietvars atbalsta sistēmas skaidrojumā

Likumi ir nozīmīgi aģenti, kas spēj attīstīt un regulēt atbalsta sistēmas tīkla darbību. Pirmkārt, autore apskatīs Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu, Eiropas Savienības Pamattiesību hartu, kā arī Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē novēršanu un apkarošanu. Atbalsta pakalpojumu sniegšana vardarbībā cietušajām sievietēm ir svarīga, lai sievietes panāktu taisnīgumu un tiktu nodrošināts, ka viņas var pieprasīt savas tiesības. Aizsardzības pasākumi cietušo sieviešu aizsardzībai sniedzās no ES primārajiem tiesību aktiem līdz juridiskiem aktiem valstu līmenī. Atbalsta dienesti piedāvā nepieciešamo palīdzību cietušajām sievietēm pirms un pēc kriminālprocesa, kā arī tā laikā, tostarp emocionālo, psiholoģisko atbalstu un konsultācijas par juridiskiem, praktiskiem un finansiāliem jautājumiem (FRA, 2015).

Latvijā vardarbību regulē attiecīgi normatīvie akti. Likumi: (1) “Krimināllikums”, (2) “Kriminālprocesa likums”, (3) “Civilprocesa likums” (4) Likums “Par sociālo drošību”, (5) “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”. Kā arī Ministru kabineta noteikumi: (1) MK noteikumi Nr.288 Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtība, (2) MK noteikumi Nr.790 Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām.

Tiesības uz juridisko palīdzību veido daudzpusīgu un funkcionālu cietušo atbalsta sistēmu. Tomēr šī sistēma nevar strādāt pilnībā, neiesaistot citus atbalsta sistēmas aģentus. Ir daudz juridiski nesaistošu instrumentu un politisku lēmumu, kas veiksmīgi papildina vai pat aizstāj tiesību aktus (FRA, 2015).

No 2014. gada 31. marta Latvijā stājies spēkā Civilprocesa likums, kurā vardarbībā cietušie cilvēki var saņemt tūlītēju aizsardzību pret vardarbību, ja vardarbības izraisītājs apdraud cietušā dzīvību, brīvību, veselību. Civilprocesa likums paredz pagaidu aizsardzību pret vardarbību, vardarbībā cietušie var lūgt policijai un tiesai pagaidu aizsardzību. Autore vēlas

uzsvērt, ka "jaunais regulējums paredz tiesības policijai (gan valsts policijai, gan pašvaldības policijai), izbraucot uz izsaukumu, nekavējoties pieņemt lēmumu par nošķiršanu – tas ir, uzlikt par pienākumu varmākam pamest mājokli, kā arī aizliegt varmākam tuvoties mājoklim un sazināties ar cietušo" (Pretvardarbibu.lv, 2018).

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (Direktīva 2012/29/ES) (turpmāk Direktīva) nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus. 2012. gada 25.oktobrī stājās spēkā Direktīva, kuras mērķis ir nodrošināt, lai noziegumos cietušie saņemtu atbilstīgu informāciju, atbalstu un aizsardzību un varētu piedalīties kriminālprocesā. Cietušo Direktīvas 8.pants un 9. pants paredz tiesības uz piekļuvi cietušo atbalstam, kā arī cietušo atbalsta dienestu atbalsts. Cietušo direktīvas 25. pants paredz efektīvas speciālistu apmācību sistēmas ieviešana. Dalībvalstis paredz, lai cietušajiem saskaņā ar viņu vajadzībām būtu bez maksas pieejami konfidenciāli cietušo atbalsta dienesti, kas rīkojas viņu interesēs (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2012).

Eiropas Savienības Pamattiesību hartā norādīts, ka "apzinoties savu garīgo un tikumisko mantojumu, ES balstās uz nedalāmām, universālām vērtībām – cilvēka cieņu, brīvību, vienlīdzību un solidaritāti; tās pamatā ir demokrātijas un tiesiskuma principi. Vislielāko uzmanību ES pievērš indivīdam, iedibinot ES pilsonību un izveidojot brīvības, drošības un tiesiskuma telpu". Dokumenta mērķis ir tiesību aktos iekļaut virkni Eiropas pilsoņu un iedzīvotāju politisko, pilsonisko, ekonomisko un sociālo tiesību. (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2012). Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pants paredz tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu, kā arī ikvienai personai ir iespējas saņemt nepieciešamo konsultāciju un aizstāvību. (FRA, 2015; Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2012). Vardarbībā cietušo sieviešu tiesības uz tiesību aizsardzību un atbalstu ir pamatotas arī Eiropas Padomes un Apvieno Nāciju Organizācijas dokumentos. Tomēr šīs tiesības uz aizsardzību un atbalstu kļūst reālas tikai tad, kad cietušie zina, ka ir pieejams atbalsts un aizsardzība, un tie vēršas atbalsta dienestos (FRA, 2015).

2011. gada 11. maijā Stambulā Eiropas Padome apstiprināja **Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē novēršanu un apkarošanu**, sauktu arī par **Stambulas Konvenciju**. Konvencijas galvenie mērķi ir (1) aizsargāt sievieti no visa veida vardarbības formām, novērst vardarbību, sodīt par to; (2) veicināt dzimumu līdztiesību; (3) izstrādāt politiku, sistēmu un pasākumus, lai palīdzētu un aizsargātu upurus; (4)

veicināt starptautisku sadarbību; (5) nodrošināt palīdzību, atbalstu organizācijām un tiesībaizsardzības institūcijām (Eiropas Padome, 2011).

Konvencijas 7. pants paredz vispusīgu un saskaņotu politiku - konvencijas dalībvalstis pieņem normatīvos aktus un veic attiecīgos pasākumus, lai novērstu un apkarotu jebkādu vardarbību. Kā arī Konvencijas 51. pants paredz, ka "konvencijas dalībvalstis pieņem normatīvos aktus un veic citus pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu to, ka visas attiecīgās iestādes novērtē mirstības risku, situācijas nopietnību un atkārtotas vardarbības risku, lai vadītu šo risku un vajadzības gadījumā nodrošinātu saskaņotu drošību un atbalstu" (Eiropas Padome, 2011).

Patlaban Stambulas Konvencijai ir pievienojušās visas Eiropas valstis, izņemot Latvija un Čehija. Latvijas Ministru kabinets Konvenciju parakstīja 2016. gada 11. maijā. Nākamais solis bija nosūtīt Konvenciju Saeimas deputātiem ratifikācijai, tomēr līdz Saeimas deputātiem dokuments nav nonācis. Konvencija šobrīd atrodas valdībā, jo Ministri nespēj vienoties vai atbalstīt Konvenciju.

2017. gada 1. februārī Latvijā sākās ES programmas "Tiesības, vienlīdzība un pilsonība" līdzfinansētā projekta "**Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbību pret sievietēm gadījumiem**" (turpmāk "Soli tuvāk"), projektu autore sīkāk aplūkos bakalaura darba nodaļā "Atbalsta sistēmas vardarbībā cietušo sieviešu teorija". Nākošajā apakšnodaļā tiek apskatīti vardarbības aktuālie pētījumi, lai iezīmētu vardarbības situāciju Latvijā un pasaulē.

1.4. Pētījumu analīze un statistika

2014. gadā Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA) veikts pētījums "Vardarbība pret sievietēm ES mēroga apsekojums" balstīts uz 42 000 sieviešu intervijām 28 ES dalībvalstīs. Sieviete tika vaicāta par fizisku, seksuālu, psiholoģisku vardarbības incidentiem, kā arī tika uzdoti jautājumi par vajāšanu, seksuālu uzmākšanos un jauno tehnoloģiju lomu sieviešu dzīves pieredzē. Aptuveni 13 miljoni sieviešu, kas atbilst 7% no visām 18-74 gadu vecajām ES dzīvojošajām sievietēm, 12 mēnešu laikā pirms apsekojuma veikšanas ir pieredzējušas fizisku vardarbību. No visām ES sievietēm, kurām ir pašreizējais vai iepriekšējais partneris, 22% ir piedzīvojušas fizisku un/vai seksuālu vardarbību kopš 15 gadu vecuma. Salīdzinot ar vidējiem ES rādītājiem (22 %), Latvijā vardarbības līmenis ir augstāks - 32%. Dati liecina, ka Latvijā vardarbība ir īpaši izplatīta (FRA, 2014).

FRA veiktais pētījums pierāda, ka Latvijai ir arī Eiropā augstākais psiholoģiskais vardarbības rādītājs pret sievietēm ģimenē. Eiropā no psiholoģiskās vardarbības savas dzīves

laikā ir cietušas 32 % sieviešu, Latvijā - 60% sieviešu, kas ir gandrīz divas reizes vairāk nekā Eiropā vidēji (LM, 2014; FRA 2014). Vardarbības noziedzību Latvijā pārejas periodā un straujo reformu laikā ir ietekmējuši sociālekonomiskie faktori, kā arī vispārējie politiskie, ekonomiskie un sociālpsholoģiskie faktori Pēc statistikas vardarbīgo noziegumu pieaugumu skaitu ietekmējusi iepriekšējo vērtību un morālo principu faktori. Arvien vairāk masu saziņas līdzekļos tiek akcentēta naudas varas vērtība, kā arī cilvēka dzīvības bezvērtība, kas samazinājusi sabiedrības morālo un tikumisko vērtību robežas (LU Dzimtes studiju centrs, 2001, 109.lpp.).

Amerikas Savienoto Valstu, Ņūhempšīras Universitātes (*New Hampshire University*) psiholoģijas profesores K. Sjlaskas (*Kateryna M. Sylaska*) un K. M. Edvardas (*Katie M. Edwards*) 2013. gada publikācijā "Intīmā partnera vardarbības atklāšana neoficiāli sociālajā atbalsta tīklā (*Disclosure of information about intimate partner violence in the network of informal social support*)" uzsvērts, ka 75% sievietes par vardarbību atklāj vismaz vienam neoficiālajam atbalstam. Neoficiālais atbalsta sniedzējs var būt draugs, ģimenes loceklis, klasesbiedrs, darba kolēģis vai kaimiņš. Aptuveni tikai 6% sieviešu meklē palīdzību pie oficiālā atbalsta. Vēl viens būtisks secinājums ir tas, ka gados jaunākiem upuriem ir lielāka tendence atklāt savu vardarbības pieredzi nekā gados vecākiem upuriem, kas cietuši no vardarbības. Personas, kurām ir zemāks sociāli ekonomiskais stāvoklis mazāk izmanto atbalsta sistēmu nekā personas, kurām ir augstāks sociāli ekonomiskais stāvoklis (Sylaska & Edwards, 2013).

Autore analizējot vairākus pētījumus par vardarbību secināja, ka Latvijā nav pētījumi par atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm. Amerikas Savienoto Valstu, Ņūdžersijas štata (*New Jersey*) Rutgers Universitātes (*Rutgers University*) pētījums "Sieviešu pieredze vardarbībā un atbalsta meklēšana" (*Women's Experiences of Violence and Seeking Help*) ir veikts 2009. gadā. Šajā pētījumā ir izpētīta sieviešu atbalsta pieredze un to izmantošana, uztvere par saņemtajiem pakalpojumiem. Pētījuma rezultāti atklāj kādus oficiālos un neoficiālos atbalsta pakalpojumus vardarbībā cietušās sievietes izmanto, kā arī atklāj šķēršļus pakalpojumu pieejamībā ar ko saskaras cietušās sievietes. Atbalsta sniedzēji kā prioritāti izvirza sieviešu emocionālo, psiholoģisko un juridisko atbalstu, tomēr pētījumā sievietes kā prioritāti atbalstam izvirzīja materiālo atbalstu, piemēram, pārtiku, mājokli un finansiālo palīdzību. Pētījumā secināts, ka noderīgākais atbalsts vardarbībā cietušajām sievietēm palīdzība atrast un nodrošināt materiālo pakalpojuma veidus (finanšu, bērnu aprūpe, transports, mājokli un izglītības palīdzība). Sabiedrībai būtu jānodrošina informācija par pakalpojumiem un sociāliem atbalstiem vardarbībā

cietušajām sievietēm. Atbalsta profesionāļiem būtu jāapgūst un jācenšas pienācīgi novērtēt visus iespējamās palīdzības veidus (Postmus, Severson, Berry, Yoo, 2009).

Latvijā nav precīzu statistikas datu par vardarbības izplatību ģimenē, jo ne visas sievietes atzīst, ka ir cietušas no vardarbības, tomēr pēc datiem Latvijā katru dienu no partnera vardarbības cieš 115 sievietes. Balstoties uz esošajiem pētījumiem valsts līmenī, tā ir apzināta kā nozīmīga un sociāli izplatīta problēma (Veselības ministrija, 2009; FRA, 2014). Labklājības ministrija uzsver, ka dažādu institūciju apkopotie dati par vardarbību atspoguļo mazāko daļu par vardarbību, jo uzskaitīti tiek tikai tie, kas nonāk atbildīgo iestāžu redzeslokā (LM, 2016).

2016. gadā Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta veikta (EIGE) pētījuma "Dzimuma balstīta vardarbība" (*Gender-based Violence*) dati liecina, ka 30% Latvijas iedzīvotāji uzskata, ka vardarbība ģimenē ir nepieņemama, tomēr varmāku ne vienmēr vajadzētu sodīt. 64% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka vardarbība pret sievietēm ir nepieļaujama un tai ir jābūt sodāmai. Salīdzinot ar pārējām ES valstīm, Portugālē 96%, Zviedrijā un Spānijā 94% uzskata, ka vardarbība ir nepieņemama un to vajadzētu sodīt. Latvijā respondentu atzinums ir viszemākais. ES vidējais rādītājs ir 84%, kas norāda uz to, ka Latvijā ir ļoti augsts iedzīvotāju tolerances līmenis pret vardarbību ģimenē, kā arī sabiedrībai trūkst izpratnes par vardarbības sekām un ietekmi uz pārējo sabiedrību. (European Commission, 2016). Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas priekšsēdētāja Inese Laizāne uzsver, ka "vardarbība ģimenē pret sievietēm Latvijā diemžēl aizvien ir izplatīta problēma, lai gan likumos pēdējos gados veiktas būtiskas izmaiņas. Pāridarījumus nereti pārcieš klusējot un akceptē kā normu, taču sabiedrībai jāapzinās postošās sekas, ko ne vien fiziski, bet arī emocionāli rada vardarbība." Politike uzskata, ka sabiedrību ir aktīvāk jāizglīto kā rīkoties šādos gadījumos (Saeimas Preses dienests, 2017).

Latvijā ir izplatīts mīts, ka vardarbība ir privāta lieta, kurā nevajadzētu iejaukties. Latvijā 31% respondentu uzskata, ka vardarbība ģimenē ir privāta lieta un tā ir jārisina ģimenes lokā, līdzīgi Rumānijā - 32% un Bulgārijā - 34%, salīdzinājumā ar Zviedriju - 2% un Dāniju - 6%. Eiropā tikai 15% uzskata, ka vardarbība ir katras ģimenes privāta lieta, 81% uzskata, ka vardarbība nav privāta lieta un to ir jārisina visai sabiedrībai kopā. Latvijā ir izteikta cietušā vainošana. Ja Eiropā 17% piekrīt, ka vardarbību pret sievietēm izraisa upuris, tad Latvijā tā domā 57% iedzīvotāji jeb vairāk kā puse, kas ir augstākais rādītājs no visām ES dalībvalstīm. Tāpat katrs trešais Latvijas iedzīvotājs uzskata, ka sievietes bieži vien izdomā vai pārspīlē apgalvojumus par izvarošanu (European Commission, 2016). Latvijas sabiedrībai ir jāsaprot, ka

nevienam cilvēkam nav tiesības aizskart otru. Varmāka bieži izmanto provokāciju kā ieganstu, lai vainotu upuri vai attaisnotu savu rīcību (Tiikkanen u.c. 2014).

Par atbalsta pakalpojumu pieejamību ir informēti gandrīz visi iedzīvotāji Zviedrijā (97%). Vācijā un Maltā (96 %) iedzīvotāji ir informēti par atbalsta pakalpojumu pieejamību. Dati norāda, ka Latvija ierindojas pie vismazāk informētajām valstīm, kur gandrīz puse iedzīvotāji (54%) nav informēti par atbalsta sistēmu pieejamību vardarbībā cietušajām sievietēm. (European Commission, 2016). 2017. gada 20. septembrī Labklājības ministrija rīkotajā projektā "Izpratnes veidošanas kampaņas par nulles toleranci pret sievietēm, kuras cietušas no vardarbības" atbalsta tālrunis rīkoja akciju "Pajautā juristam". Akcijas tika saņemti 63 zvani no cilvēkiem, 41 no tiem, bija saņemti no cilvēkiem, kas cietuši no vardarbības. 38 zvani tika saņemti no sievietēm, kas bija cietušas dažāda veida vardarbības. Cilvēki sūdzējās par atbalsta iestāžu darbu, piemēram, policijas un sociālā dienesta (cietusajiem.lv, 2017). Darba autore uzskata, ka šāda veida projekti veicina sabiedrības informētību par vardarbības atbalstu.

Pētījumu dati palīdz apzināt problēmas situāciju kopumā, to uzraudzīt un meklēt risinājumus. LM uzsver, lai iegūtu ticamus datus, nepieciešams regulārs un rūpīgs visu iesaistīto institūciju kopīgs darbs, jo tikai kopīgiem spēkiem var labāk apzināt vardarbības problēmu un risināt un meklēt risinājumus tās novēršanai. Apzinoties vardarbības izplatību, kā arī sabiedrības uzskatus par vardarbību Latvijā, LM 2016. gada 1. jūnijā iesniedza pieteikumu ES programmai, lai mazinātu vardarbību ģimenēs. (LM, 2016).

Apkopojot iepriekš rakstīto par vardarbības jēdzieniem, atbalsta sistēmu, tiesiskajiem regulējumiem un vardarbības pētījumiem, darba autore secina, ka vardarbība vienmēr būs viena no sociāli aktuālākajām tēmām, kas vienmēr izraisīs sabiedrības diskusiju. Analizējot pētījumus autore secina, ka Latvijā vardarbība pret sievietēm ir ļoti izplatīta sociālā problēma, tomēr dati par vardarbības izplatību Latvijā nav precīzi. Autore, apskatot Latvijas veiktos pētījumus par vardarbību pret sievietēm, secināja, ka pētījums par atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm nav veikts. Autore pārskatot pētījumu rezultātus secina, ka Latvijas sabiedrībai ir nepieciešamas zināšanas par vardarbību un tās sekām. Vardarbību nav iespējams pilnībā izskaust, tomēr sabiedrībai un valstij ir jācīnās, lai vardarbības upuru būtu arvien mazāk. Nākamajā nodaļā darba autore apskatīs Aģentu tīkla teoriju, kas paskaidros atbalsta sistēmā iesaistītos aģentus un sistēmas tīkla darbību.

2. AĢENTU TĪKLA TEORIJA

1980. gadā Francijā, Parīzē tika izstrādāta aģentu tīkla teorija (ATT) (*Agent-Network Theory*), kas ļauj skaidrot aģentu tīklu mijiedarbību, kurā svarīga loma ir cilvēkiem, organizācijām un materiālajiem faktoriem. ATT skaidro, ka sabiedrība nesastāv tikai no cilvēku tīkliem, drīzāk sabiedrība apvieno cilvēkus, objektus un idejas kolektīvā, lai veidotu strukturētas vienības un tīklus (George & Stepnisky, 2014). ATT var definēt kā izpētes metodi, kas koncentrējas uz mijiedarbību starp cilvēkiem un objektiem (Dankert, 2011).

Par ATT pamatlicējiem uzskatāma pētnieku grupa Bruno Latūrs (*Bruno Latour*), Mišels Kalons (*Michel Callon*) un Džons Lavs (*John Law*), kuri atcēla apgalvojumu par to, ka tieksme pēc atpazīstamības un progresīvas inovāciju nepieciešamība ir atbildīga par noderīgu izgudrojumu izstrādi. Zinātnieku grupa apgalvoja, ka zinātnisko izgudrojuma procesu var precīzāk izskaidrot ar izgudrotāja zināšanām, izmantotajiem instrumentiem, tehnoloģijām, vēsturi, sabiedrības spiedienu, institūciju ietekmi, kā arī idejām un tīkliem, kas "iedvesmoja" izgudrojumu. Zinātnieki pierādīja, ka produkcija nesastāv no augstākās domāšanas veida, bet gan no dalībnieku un tīklu mijiedarbības (Communication Studies, 2017). Inovāciju ieviešana atbalsta sistēmā ir veidota no politiskajiem lēmumiem, tehnoloģiju izmantošanas, kas uzlabo atbalsta sistēmas darbību.

Izmantojot ATT, sākumā darba autore vēlas sniegt teorētisko jēdzienu skaidrojumu. **Aģenti** ir tie, kas veido grupas, ko sauc par aģentu-tīklu (Dankert, 2011). ATT **aģents** var būt jebkurš tīkla dalībnieks. Tas var būt likums, teksts, persona, ideja vai pat nedzīvs priekšmets. Katram aģentam ir noteikta loma tīklā un visi aģenti ir vienlīdz svarīgi (Communication Studies, 2017). Katrs notikums vai lieta mainās atkarībā no kāda aģenta (Felluga, 2015). Aģenti nespēj darboties vieni paši, tāpēc viņiem ir nepieciešama mijiedarbība, lai tie pilnībā funkcionētu (Latour, 1996). Aģenti var veidot tīklus, pielāgojot resursus, uzņemot noteiktas lomas, veidojot savstarpēji saistītas attiecības un atkārtoti noteiktas rīcības, lai atrisinātu problēmas un sasniegtu mērķis. (Communication Studies, 2017). Piemēram, ja atbalsta sniedzēji pārtrauktu sadarboties ar noteiktām institūcijām, tad atbalsts tiktu sniegts nepilnvērtīgi.

Franču sociologs B. Latūrs raksturojot aģenta tīkla teoriju uzsver, ka dzīvojot 21. gadsimtā, kur tehnoloģijām ir liela nozīme, vairums uzskata, ka tīklu teorija ir saistīta ar datortīklu (*network*), kam ir precīzs "tīkla" tulkojums no angļu valodas, tomēr šajā teorijā tas tā nav. Ap 1980. gadu par "tīklu" uzskatīja instrumentu, kas saistās ar institūcijām, sabiedrību un

valsti (Law & Hassard, 1999). B. Latūrs uzskata, risinot sabiedrības krīzes situācijas un pārmaiņas, modernā pieeja sabiedrībai ir svarīga. Sabiedrībai attīstoties ir attīstījušās inovācijas un sistēmas uzlabojumi, kas uzlabo sabiedrības sistēmas. Balstoties uz ATT, katrs notikums vai lieta mainās atkarībā no kāda aģenta. ATT uzdevums ir izpētīt tās situācijas, kad ir apstrīdēti pierasti pasaules izpratnes veidi, tādējādi atklājot sarežģīto mijiedarbību starp nevienādīgām (*heterogeneous*) lietām (Felluga, 2015).

M. Kalons analizēja tirgu kā tīklu, izmantojot aģenta tīklu teoriju. Lai saprastu tīklu ir jāņem vērā, ko tas dara (Law & Hassard, 1999). Tāpat ir ar atbalsta sistēmu, ir jāsaprot kā tā darbojas. Autore pētīs atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm caur aģenta tīklu teoriju, lai izprastu kā darbojas atbalsta sistēmas tīkls. Autore aprakstīs vardarbībā cietušo sieviešu apkārt esošos atbalsta tīklus, kur sievietes vērsas pēc palīdzības.

Katrai valstij viens no vislielākajiem izaicinājumiem ir pienākums nodrošināt, lai visiem cietušajiem būtu pieejami cietušo atbalsta dienestu pakalpojumi atbilstoši viņu vajadzībām. Tāpēc dažādiem dienestiem un organizācijām ir jāstrādā daudz vairāk, lai nodrošinātu direktīvas noteikto uzdevumu sasniegšanu. Valstīm ir jānodrošina apmācību iespējas dalībniekiem, kas strādā ar vardarbībā cietušajām sievietēm. Vairākās valstīs atbildību par atbalsta dienestu sistēmu iesaistās vairākas ministrijas, kā arī "vairākums paļaujas uz valsts un privāto iestāžu sadarbību" (FRA, 2015). Autore vēlas uzvērt, ka Latvijā par atbalsta dienesta tīklu ir atbildīgas Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, Veselības ministrija un Finanšu ministrija. ES dalībvalstīs ir atšķirības starp cietušo atbalsta dienestiem. Cietušo direktīvas 8. pants skaidro, ka dalībvalstīm ir pieejams vairāk nekā viens atbalsta sistēmas organizatoriskais modelis (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2012).

Aģentu tīklā ietilpst atbalsta dienesti, kurus var veidot kā sabiedriskas organizācijas vai nevalstiskas organizācijas, kur indivīdi var iesaistīties profesionāli vai brīvprātīgi, kā arī speciālistu pakalpojumus var sniegt papildus vispārīgiem cietušo sieviešu atbalsta pakalpojumiem vai kā neatņemamu sastāvdaļu (FRA, 2014). Autore kā nevalstiskās cietušo atbalsta organizācijas var minēt resursu centru sievietēm "Marta" (Centrs Marta, b.g.) un biedrību "Skalbes" (Krīžu un konsultāciju centrs Skalbes, b.g.), kas ir atpazīstamākie cietušo sieviešu atbalsta centri Latvijā. Atbalsta dienestiem sniedzot palīdzību vardarbībā cietušajai sievietei, iejaucoties, palīdzībai jābūt plānotai, vērstai uz sievieti. Jāapmierina sievietes ilgtermiņa un īstermiņa vajadzības. Pastiprināta uzmanība ir jāpievērš arī palīdzības pastāvības plānošanai (Megne, 2000).

Daudzās valstīs brīvprātīgo skaits ir lielāks kā pastāvīgā personāla skaits, kaut arī uzdevumi un apmācība atšķiras. ES dalībvalstīs ir atšķirības attiecībā uz valsts aģentu, kas atbild par atbalsta pakalpojuma pārraudzību, finansēšanu, dienestu ģeogrāfisko sadalījumu un to, cik lielā mērā atbalsta dienestos iesaistās esošais personāls un pretstatā brīvprātīgajam darbam. Visizplatītākais modelis uz ģeogrāfisko sadalījumu neatkarīgi no valsts lieluma un galveno atbalsta sniedzēju ir atbalsta dienestu sadalījums pa reģioniem (FRA, 2014).

Valdība ir viens no galvenajiem tīkliem, kas izstrādā tiesisko regulējumu uz ko balstās atbalsta sistēmas darbība. Valdības izvēle izveidot sabiedrisku organizāciju vai sekmēt privātas iniciatīvas, kas atbalsta pilsoniskas sabiedrības spēju veidošanu, ir kas vairāk nekā tikai organizatorisks un tehnisks jautājums. Tas skar politiskus aspektus, piemēram, kāda vērtība kopienā ir pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas pārstāv pilsoņus sabiedriski svarīgu jautājumu risināšanā. Beigu beigās šis jautājums ir saistīts ar pamatizpratni par to, kā būtu jābūt uzbūvētai demokrātiskai sabiedrībai – vai tā ietver sabiedrisku sfēru, kas daļēji paliek tādu pilsoniskās sabiedrības organizāciju rokās, kuras valdība atbalsta un uzrauga, bet nekontrolē (FRA, 2014). Lai arī kādu atbalsta modeli valsts izvēlās, katrai valdībai ir jānodrošina noteiktas funkcijas: (1) dienestu koordinēšana; (2) atbalsta pakalpojumu trūkumu attīstība; (3) cietušo atbalsta sniegšanas standartu noteikšana; (4) cietušo atbalsta sniegšanas standartu noteikšana; (5) lēmumi par atbalsta finansēšanu. Jebkuram atbalsta dienestam jābūt pieejamam un pretī nākošam (FRA, 2014).

Sievietes, kas piedzīvo vardarbību, vēršas pēc palīdzības pie draugiem un ģimenes locekļiem, kas ir svarīgi atbalsta tīkla veidotāji. Draugi un ģimenes locekļi uzklausa sievietes problēmas, parunājot ar vardarbīgo partneri vai vīru, aizstāvot sievietes, palīdzot viņām pamest, nogādājot slimnīcās, iedrošinot sievietes vērsties policijā vai citos palīdzības servisos. Autore uzskata, ka neformālais palīdzības atbalsts sievietes var iedrošināt sievietes vērsties pie formālā atbalsta resursa, jo ne vienmēr sievietes var iztikt ar neformālo atbalsta palīdzību. Draugi un ģimenes locekļi, kas ir pieredzējuši līdzīgas vardarbības izpausmes ir īpaši zinoši un izpalīdzīgi (Megne, 2000).

3. ATBALSTA SISTĒMAS VARDARBĪBĀ CIETUŠO SIEVIEŠU IZPĒTES METODOLOĢIJA

Izpētes metodoloģijā tiks apskatīts bakalaura darba pētījuma dizains, datu vākšanas metodes, gadījuma apraksts, respondentu rekrutēšana, gaitas apraksts un raksturojums, datu analīzes metodes, kā arī ētikas izmantošanas princips.

3.1. Pētījuma dizains un datu vākšanas metožu apraksts

Autore veiks kvalitatīvu pētījumu, jo tas padziļinātāk apraksta pētāmo fenomenu. Kvalitatīvā pētījumā autorei ir iespēja padziļinātāk izprast atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm. Pētījums būs gadījuma, jo lauka darbs sastāvēs no Talsu novada ekspertiem un cietušajām sievietēm, tādējādi autore specifiskāk izprātīs atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm. Pēdējos divdesmit gadus kvalitatīvs pētījums ir attīstījies un tiek izmantots gan sociālajās zinātnēs, izglītības zinātnēs gan arī palīdzošajās profesijās (*helping professions*). Kvalitatīvs pētījums ietver sevī izpēti un dažādu empīrisku materiālu kolekciju - gadījuma izpēti, personīgo pieredzi, pašanalīzi, dzīves stāstus, intervijas, novērošanu, vēstures, starptautiskos un vizuālos tekstus. Kvalitatīvo pētījumu dizainiem raksturīgas kopīgas pazīmes, tomēr katram pētījumam ir sava specifika - pētījuma jautājumu uzdošanas veids, datu analīzes īpašības, kā arī izlases veidošanas (Mārtinsone, Pipere & Kamarāde, 2014; Bryant & Peck, 2007). Kvalitatīvajā pētījumā ir svarīga gan pētnieka, gan respondenta iesaiste, kas darbojas zināšanu radīšanas procesā (Kroplijs & Raščevska, 2010).

Amerikas Savienoto Valstu, Ilinoisa štata Šampeina Universitātes (*University of Illinois at Urbana–Champaign*) profesors R. E. Steika (*Robert E. Stake*) grāmatā "Māksla izpētīt gadījuma pētījumu" (*The art of study case research*) norāda, ka gadījuma izpēte koncentrējas uz noteiktu, specifisku gadījumu. Gadījums var būt: (1) neformāla grupa, sistēma, piemēram, vardarbībā cietušās sievietes vai basketbola spēlētāji; (2) skaidri definēta grupa, piemēram, policisti, tiesneši; (3) formāla, šauri definēta grupa, piemēram, Latvijas Universitātes socioloģijas kursa studenti. Grāmatā viens no pirmajiem etnogrāfiem Luis Smits (*Louis Smith*) definēja gadījumu kā "ierobežota sistēma" (*bounded system*), pievēršot uzmanību tam kā lietai, nevis kā procesam. Gadījuma pētījumu izmanto, lai padziļinātāk saprastu pētāmo tēmu (Stake, 1995). Autore bakalaura darbā kā gadījumu skatīs atbalsta sistēmu Talsu novadā, jo sievietes un iesaistītie eksperti, kas tik intervēti būs saistīti ar Talsu novadu.

Kā viena no kvalitatīva pētījuma primāro datu vākšanas metodēm ir intervija (Mārtinsone, Pipere & Kamerāde, 2014). Pētījuma autore darbā izmantos daļēji strukturētas intervijas, lai izprastu atbalsta sistēmu. Autorei pirms intervijām jau bija zināšanas par atbalsta sistēmu. Autore respondentiem uzdeva papildus jautājumus, lai padziļinātāk izprastu tēmu. Grāmatā "Pētniecība: teorija un prakse" profesore K. Mārtinsone, A. Pipere un D. Kamerāde uzskata, ka "daļēji strukturētas intervijas parasti nozīmē, ka intervētājam ir sagatavots vispārīgs intervijas jautājumu saraksts, kuru secību var mainīt atkarībā no intervijas situācijas". Daļēji strukturētās intervijās jautājumi ir plašāki nekā strukturētās intervijās, kā arī intervētājam ir iespēja uzdot papildu jautājumus (Mārtinsone, Pipere & Kamerāde, 2014). Kvalitatīvās metodes uzskata par daudz humānākām par kvantitatīvajām metodēm, jo kvalitatīvs pētījums ietver uzticības pilnas attiecības starp cilvēkiem, kā arī vēlēšanos sadarboties (Kropļijs & Raševska, 2010).

Katram ekspertam autore sagatavoja citus jautājumus, kas attiecināmi uz viņu profesionālo darbību, veicinot atbalstu vardarbībā cietušajām sievietēm. Piemēram, LM projekta "Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem" vadītājai Laurai Kornetei tika sagatavoti jautājumi par projektu. Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvades Talsu iecirkņa policijas nodaļas priekšniecei autore uzdeva jautājumus, saistībā ar Talsu novada policijas darba specifiku, palīdzot vardarbībā cietušajām sievietēm. Autorei svarīgi bija uzzināt ekspertu darba metodes, lai palīdzētu vardarbībā cietušajām sievietēm. Jautājumi gan cietušajām sievietēm, gan ekspertiem tika piedāvāti noteiktā secībā. Autore, lai padziļinātāk izprastu atbalsta sistēmu, uzdeva papildus jautājumus gan ekspertiem, gan cietušajām sievietēm. Vardarbībā cietušajām sievietēm par pamatu izmantoja sekojošus jautājumus:

1. Pastāstiet īsumā kā sākās vardarbība?
2. Kad Jūs sapratāt, kad ir nepieciešams atbalsts, kā Jūs rīkojāties?
3. Vai Jūs par vardarbību bijāt kādam stāstījusi, kāpēc?
4. Kādu atbalstu Jūs izmantojāt?
5. Kuras institūcijas bija iesaistītas?
6. Vai Jūsprāt Jūs saņēmt visu nepieciešamo atbalstu, kas Jums bija vajadzīgs, kāpēc?
7. Kā Jūs novērtētu šo atbalsta saņemšanu?

3.2. Gadījuma apraksts

Talsu novada pašvaldības sociālo pakalpojumu sniedzēji, kas palīdz vardarbībā cietušajām sievietēm ir Talsu novada sociālais dienests. Sociālos pakalpojumus Talsu novadā

cietušajām sievietēm sniedz arī dažādas nevalstiskās organizācijas kā nodibinājums „Talsu novada krīžu centrs”, kā arī Sabīles aprūpes biedrība "Kalme". Sabiedrisko drošību, civilo aizsardzību Talsu novadā sniedz Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldes Talsu iecirknis (Talsu novada pašvaldība, 2014), kas ir viens no iesaistītajiem aģentiem sniedzot palīdzību vardarbībā cietušajām sievietēm.

"Talsu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030" uzsvērts, ka viena no attīstības Talsu novada prioritātēm ir daudzveidīgi kvalitatīvi sociālie pakalpojumi un sociālās palīdzības iespējas, kas operatīvi un efektīvi spēj reaģēt uz visām sociālā riska grupu vajadzībām, piedāvājot esošos un radot jaunus sociālos pakalpojumus, kurus sniedz kvalificēti un pieredzējuši speciālisti, ar mūsdienām atbilstošu infrastruktūru un materiāltehnisko bāzi, tādējādi nodrošinot sociālo aizsardzību, sociālo iekļaušanos un līdztiesību ikvienam sabiedrības pārstāvim (Talsu novada pašvaldība, 2014).

Izvēloties atbalsta sistēmas modeli, dalībvalstis var ņemt vērā citu dalībvalstu pieredzi un ieteikumus (FRA, 2014). Šajā gadījumā Talsi par attīstības piemēru ir ņēmuši Norvēģijas valsti. "Talsu novada sociālā dienesta attīstības plāns 2016.-2020. gadam" (turpmāk Sociālais plāns) pamatojoties uz "Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017. gadam" dokumentu uzsver rīcības virzienu "ģimenes stabilitāte", kas ietver uzdevumus, tādus kā "mazināt vardarbības tolerances līmeni sabiedrībā, uzlabot izpratni par vardarbību ģimenē un tās atpazīšanas iespējas; paplašināt speciālistu zināšanas darbam ar cietušajiem no vardarbības ģimenē; nodrošināt cietušajiem valsts apmaksātas rehabilitējošās programmas, psiholoģisko un juridisko palīdzību. Pēc Sociālā plāna ziņojuma, Talsu novada sociālais dienests 2015. gadā ir nodrošinājis sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kopumā 25 vardarbībā cietušajām personām. Sociālā plāna ziņojumā uzsvērts, ka katrai situācijai ir nepieciešams savs izvērtējums un risinājums, svarīga ir "gan sociālā darba speciālista profesionālā sagatavotība, gan sociālo pakalpojumu tīkla izveide ar kvalitatīviem sociālajiem pakalpojumiem." Svarīgi ir pieminēt, ka Sociālajā plānā minēts, ka Talsu novadā ir nepieciešams izveidot jaunu sociālā atbalsta pakalpojumu - ģimenes atbalsta centru, kura mērķis būtu palīdzēt ģimenēm risināt un mazināt sociālās problēmas, iesaistot dažādas atbalsta sistēmas. Šis centrs būtu vērsts uz bērna riskiem saskarties ar fizisku un emocionālu vardarbību (Talsu novada pašvaldība, 2016).

3.3. Respondentu rekrutēšana, gaitas apraksts un raksturojums

Viens no svarīgākajiem pētījuma faktoriem ir izlases spēja sniegt adekvātu atbildi uz pētījuma jautājumiem un nodrošināt pētījuma mērķu sasniegšanu. Pētījumā svarīgāk ir atspoguļot dažādu cilvēku un pieredžu veidu diapazonu, tāpēc pētījuma autore veiks daļēji strukturētas intervijas gan ar cietušajām sievietēm, gan ar ekspertiem, kas strādā, lai palīdzētu vardarbībā cietušajām sievietēm (Mārtinsone, Pipere & Kamerāde, 2014).

Respondentu rekrutēšanai izmanto trīs dalībnieku izlases stratēģijas.. Ērtuma jeb pieejamības izlase tiek veidota, ja pētījumā iekļauj indivīdus, kuri ir pieejami un gatavi piedalīties pētījumā. Teorētiskās izlases sastāvu nosaka jau esošās un topošās teorijas par pētāmo parādību. Tomēr, izmantojot šīs divas respondentu izlases, autore nespēs sniegt atbildes uz pētījuma jautājumiem. Autore izmantos kvalitatīva pētījuma mērķtiecīgo izlasi, kas ietver: (1) visu iespējamo subjektu daudzveidību; (2) dalībniekus ar novirzēm no normas, neparastām pētāmās parādības izpausmēm (pētījuma gadījumā vardarbības situācijām); dalībniekus ar speciālām zināšanām kādā jomā, piemēram, ekspertus ar zināšanām par atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm (šajā sakarā izplatīts metodes nosaukums ir "ekspertu intervijas"); (3) "sniega pikas pieeju", kad pētījuma dalībnieki var norādīt nākamos pētījuma dalībniekus, kā arī pētnieks var izmantot savus sociālos tīklus; (4) dalībniekus ar intensīvu pieredzi (pētījuma gadījumā sievietes, kas piedzīvojušas vardarbību) (Mārtinsone, Pipere & Kamerāde, 2014.). Pētījuma dalībniekiem ir jābūt personīgai pieredzei attiecībā uz pētījuma tēmu un viņiem jāspēj par to paust savu viedokli. Autore pārdomāti un apzināti izveido visproduktīvāko izlasi, kas spētu sniegt atbildes uz pētījuma jautājumiem. Intervējamo ekspertu dažādības nodrošināšanai noteikti papildu izlases kritēriji: (1) ģeogrāfiskais pārklājums: Talsu novads un ar to saistītās institūcijas; (2) darbavieta: saistīta ar atbalsta sniegšanu vardarbībā cietušajām sievietēm - valsts, pašvaldības, nevalstiska organizācija; (3) specialitāte: sociālais darbinieks, krīžu centra darbinieks, policijas pārstāvis, krīžu centra vadītājs un Labklājības ministrijas darbinieks.

Visas intervijas ar ekspertiem notika ekspertu darbavietās, izņemot ar Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldes Talsu iecirkņa Kārtības policijas nodaļas priekšnieci Astru Krūmiņu. Ar policijas pārstāvi tika veikta telefonintervija. Vidējās intervijas ilgums bija 20 minūtes. Īsākā intervija ilga astoņas minūtes, garākā intervija ilga 33 minūtes. Intervijas audiofaili tika transkribēti. Interviju transkripts tika veikts laika periodā no 2018. gada 28.aprīļa līdz 2018.gada 16.maijam.

Lai varētu objektīvi izvērtēt atbalsta sistēmu vardarbība cietušajām sievietēm Talsu novadā, darba autore intervēja sekojošus ekspertus no valsts un pašvaldības iestādēm: (1.) Labklājības ministrijas projekta „Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem” vadītāju Lauru Korneti; (2.) Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldes Talsu iecirkņa Kārtības policijas nodaļas priekšnieci Astru Krūmiņu; (3.) Talsu novada vecākā sociālā dienesta darbinieci Ingūnu Kronbergu. Kā arī no nevalstiskajām organizācijām: (1.) Nodibinājuma "Talsu novada sieviešu un bērnu krīžu centrs" vadītāju Allu Spuģevicu; (2.) Nodibinājuma "Talsu novada sieviešu un bērnu krīžu centrs" sociālo darbinieci Gunu (sk. 1. tab.). Visi eksperti tika uzrunāti telefoniski un tie labprāt piekrita intervijām. Tikai viens respondents no ekspertu grupas, aizbildinoties ar darba noslogotību, uzstāja uz telefonisku interviju. Visi šie institūciju intervētie eksperti veido vienotu sadarbības tīklu, lai sniegtu palīdzību vardarbībā cietušajām sievietēm un mazinātu vardarbības izplatību. Pirms intervijas autore pētījuma dalībniekiem pastāstīja par pētījuma mērķi. Gandrīz visi eksperti atļāva publiskot savu identitāti, tikai viens no ekspertiem nevēlējās pētījumā iekļaut savu uzvārdu.

1. tabula

Intervēto ekspertu saraksts

<i>Nr.p.k.</i>	<i>Vārds, uzvārds</i>	<i>Ieņemamais amats</i>	<i>Intervijas datums</i>
<i>1.</i>	<i>Alla Spruģevica</i>	<i>"Talsu novada sieviešu un bērnu krīžu centrs" vadītāja</i>	<i>02.05.2018.</i>
<i>2.</i>	<i>Guna</i>	<i>"Talsu novada sieviešu un bērnu krīžu centrs" sociālais darbinieks</i>	<i>02.05.2018.</i>
<i>3.</i>	<i>Laura Kornete</i>	<i>Labklājības ministrijas projekta „Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem” projekta vadītāja</i>	<i>03.05.2018.</i>
<i>4.</i>	<i>Astra Krūmiņa</i>	<i>Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldes Talsu iecirkņa Kārtības policijas nodaļas priekšniece</i>	<i>03.05.2018.</i>
<i>5.</i>	<i>Ingūna Kronberga</i>	<i>Talsu novada vecākā sociālā dienesta darbiniece</i>	<i>15.05.2018.</i>

Vardarbībā cietušo sieviešu izlase nebija viegla, jo vardarbība ir sensitīvs temats. Vardarbībā cietušās sievietes rekrutēšanā autore izmantoja "sniega pikas pieejas" metodi, kad pētījuma dalībnieki var norādīt nākamās pētījuma dalībniekus, kā arī pētnieks var izmantot savus

sociālos tīklus (Mārtinsone, Pipere & Kamerāde). Atbilstoši pētījuma gadījuma izpētei, vardarbībā cietušās sievietes tika meklētas Talsu novadā, lai padziļinātāk izprastu atbalsta sistēmu. Tā kā pētījuma autore ir dzīvojusi Talsos, vardarbībā cietušās sievietes tika meklētas ar "sniega pikas pieejas metodi". Autore uzrunāja septiņas vardarbībā cietušās sievietes (sk. 2. tab.), tikai viena no viņām nepiekrīta intervijai. Viena intervija notika Talsu krīžu centrā, kur sieviete veica rehabilitācijas kursu kopā ar savu bērnu, kurš arī bija cietis no vardarbības. Viena no vardarbībā cietušajām sievietēm, kura tika intervēta, intervijai ieteica arī savu paziņu, kura arī bija cietusi no vardarbības. Pārējās intervijas dalībnieces darba autorei ieteica paziņu loks.

2. tabula

Intervēto vardarbībā cietušo sieviešu saraksts

<i>Nr.p.k.</i>	<i>Vardarbībā cietušo sieviešu pseidonīmi</i>	<i>Vecums</i>	<i>Intervijas datums</i>
1.	<i>Elza</i>	<i>22 gadi</i>	<i>30.04.2018.</i>
2.	<i>Kristīne</i>	<i>36 gadi</i>	<i>09.05.2018.</i>
3.	<i>Inese</i>	<i>57 gadi</i>	<i>10.05.2018.</i>
4.	<i>Inga</i>	<i>54 gadi</i>	<i>18.04.2018.</i>
5.	<i>Sarmīte</i>	<i>44 gadi</i>	<i>05.05.2018.</i>
6.	<i>Vija</i>	<i>49 gadi</i>	<i>11.05.2018</i>
7.	<i>Gunta</i>	<i>32 gadi</i>	<i>17.05.2018.</i>

Visas pētījuma dalībnieces, kas cietušas no vardarbības vēlējas palikt anonīmas. Pētījuma dalībnieču raksturojumā un pētījuma analīzē visām pētījuma dalībniecēm ir mainīts īstais vārds, piešķirot pseidonīmus. Gandrīz visas pētījuma dalībnieces atklāti pauda personīgi pieredzēto, tomēr viena respondente nespēja valdīt savas emocijas (sieviete stāstot par vardarbību sāka raudāt), tāpēc interviju nācās atlikt uz vēlāku laiku. Viena sieviete nevēlējās, lai saruna tiktu ierakstīta, tāpēc autore fiksēja stāstīto rakstiskā formā. Darba autore novēroja, ka pēc diktoфона izslēgšanas vardarbībā cietušās sievietes labprāt turpināja diskusiju, tāpēc autore pēc intervijas veica rakstiskas piezīmes, kas tika izmantotas datu analīzē. Pirms intervijas autore novēroja, ka gandrīz visām sievietēm bija uztraukums.

Pirmā pētījuma dalībniiece ir Zane, 22 gadus veca jauniene no Talsiem, kas šobrīd studē Rīgā. Vardarbību piedzīvoja no pirmā drauga, ar kuru bija 3 gadus. Sākotnēji attiecībās vardarbību nevarēja novērot, tikai puisim bieži patika lietot alkoholu. Lai tiktu pāri pārdzīvotajam, jauniene ilgu laiku apmeklēja privāto psihologu, kurš sniedza profesionālo

palīdzību. Šis varmāka bija no nelabvēlīgas ģimenes, jo sākotnēji Zane bija novērojusi, ka varmāka un varmākas tēvs fiziski iespaidoja sievieti, ar kuru varmākas tēvs dzīvoja kopā.

Kā otra pētījuma dalībniece ir Kristīne, 34 gadus veca, kura šobrīd dzīvo mazpilsētā netālu no Talsiem. Šī sieviete vardarbībā cieta no pirmā vīra, bērna tēva. No vīrieša puses sākotnēji vardarbība netika izrādīta. Pēc divu gadu kopdzīves un bērna piedzimšanas, vīrietis krīzes laikā pazaudēja savu darbu, kā rezultātā bez darba un bezspēcības dēļ sāka morāli iespaidot sievieti. Pēc ilglaicīgas morālās vardarbības, kas ilga divu gadu garumā, sieviete pārcēlās pie mātes. Sieviete sāka saņemt draudus no vīra puses, kā rezultātā tika iesaistīta policija.

Inese no Talsiem, kurai ir 57 gadi vardarbību piedzīvoja no sava pirmā vīra, gan sava krusttēva. Sieviete no pirmā vīra izšķīrās, jo viņš viņu pazemoja un sita, sieviete piedzīvoja gan fizisku, gan emocionālu vardarbību. Sieviete šobrīd ir grupas invalīde un uzskata, ka invaliditāte ir vardarbības seku rezultāts no sava krusttēva, kurš bērnībā viņu seksuāli izmantoja. Šobrīd Inese piedzīvo depresiju un nespēj iesaistīties darba tirgū. Sieviete regulāri apmeklē valsts apmaksātu psihologu.

Inga, kura ir 54 gadus veca sieviete, joprojām dzīvo vardarbīgās attiecībās ar savu vīru. Vīrietis regulāri lieto alkoholu, kura rezultātā sieviete piedzīvo gan fizisku, gan emocionālu, gan ekonomisku vardarbību. Šīs vardarbīgās attiecības Inga nespēj pārtraukt. Dzeršanas periodos vīrietis nekur nestrādā, viņam nav regulāri ienākumi. Sieviete strādā divos darbos, lai atmaksātu visus rēķinus. Sieviete dzīvojot vardarbīgās attiecībās, Ingai nereti nākas izsaukt policijas darbiniekus, lai nomierinātu varmāku.

Sarmīte, 44 gadus veca sieviete vardarbību piedzīvoja no sava vīra, bērna tēva ar kuru bija kopā 17 gadus. Vardarbību sieviete piedzīvoja, kad vīrietis bija apreibinošo vielu iespaidā. Šobrīd vardarbīgās attiecības ir pārtrauktas. Sieviete palīdzību sniedza Talsu novada medicīnas personāls un policija, iesaistīti bija arī bāriņtiesa. Sarmītei ir jaunas attiecības, kur vardarbība netiek pielietota.

Vijai ir 49 gadus veca sieviete un viņa ir piedzīvojusi vardarbību no sava bijušā vīra. Sākotnēji ģimenē bija mīlestība, sapratne, bet pēc bērnu piedzimšanas vīrietis izmainīja uzvedību. Vīrietis kļuva agresīvs, sāka pazemot un sist sievieti. Sieviete vislielāko atbalstu saņēma no draudzenēm, kuras viņu mudināja pārtraukt šīs vardarbīgās attiecības. Sieviete kā formālo atbalstu sniedza medicīnas personāls, policija un bāriņtiesa.

Gunta, 32 gadus veca sieviete, ilgstošu seksuālu vardarbību piedzīvoja 13 gadu vecumā no krusttēva, kura ilga 3 gadus. 16 gadu vecumā sieviete uzsāka patstāvīgu dzīvesveidu. Sieviete

atbalstu sāka meklēt pēc daudziem gadiem, kad viņa psihologa vizītes uzzināja, ka viņas 5 gadus veco meitu tas pats varmāka sācis seksuāli aiztikt Sieviete atbalstu sniedza psihologs, policija, sociālais dienests, Talsu krīžu centrs, atbalstu sievietei saņem arī no tiesu sistēmas. Guntai šobrīd ir dzīvesbiedrs, kas viņu aizstāv.

3.4. Pētījuma analīzes metodes

Autore sākotnēji izskatīja vairākus analīžu metodes veidus, lai dati tiktu veiksmīgāk analizēti un pētījuma rezultāti skaidrāk atspoguļoti. Sākotnēji autore vēlējās izmantot kontentanalīzes induktīvo pieeju, kas ietver atvērto kodēšanu, kategoriju izveidi, grupēšanu un datu vispārināšanu. Metodes kategoriju izveidi var izstrādāt balstoties uz teoriju vai literatūras apskatu, tāpēc autore pēc ATT pamatprincipiem (tīkls, vara, aģenti) varētu pārredzami veikt datu analīzi. Autore apskatīja piemēru, par induktīvās kontentanalīzes pieeju, kas izmantota profesora H. Kingas (Helvi Kyngās) 2004. gada pētījumā par atbalsta tīklojumiem pusaudžiem ar hroniskām slimībām. Darbs ir līdzīgs autores bakalaura tēmai par atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm (Mārtinsone, Pipere & Kamerāde). Tomēr autore šo metodi neizmantoja, jo kategorijas nebūtu homogēnas, tās nesaturētu līdzīgus kodus.

Interviju datu apstrādē autore izmantos **ietvara analīzes metodi**, kas ir kvalitatīvo datu apstrādes metode, kura kļūst arvien populārāka datu pārvaldībā un analīzē veselības pētījumos. Autore izmantos metodi gan ekspertu intervijām, gan cietušo sieviešu intervijā, lai izprastu perspektīvas un atbalsta darbības procesu gan no atbalsta sniedzējiem, gan cietušajiem. Ietvara metode sauc arī par tematisko analīzi un kvalitatīvo satura analīzi. Ietvara analīzes metode tiek raksturota kā sistemātiska un elastīga datu metode, kuru lieto no 1980. gada. To Lielbritānijā izstrādāja profesori D. Ričijs (*Jane Ritchie*) un L. Spensere (*Liz Spenccer*), lai izmantotu analīzes metodi liela mēroga politikas pētījumā. Datu analīze nav piemērota visiem kvalitatīvajiem datiem, jo tā var neatbildēt uz visiem pētījuma jautājumiem. Datiem ir jāaptver līdzīgas tēmas un galvenie jautājumi, tās var nesaturēt dažādu analīzes datus. Analīzes procesā kodi tiek grupēti klāsteros, kam ir līdzīgi vai savstarpēji saistītas idejas un jēdzieni. Analizējot datus tiem ir jābūt teksta formā, tie var būt politikas dokumenti, pētījuma dokumenti un intervijas. Visbiežāk analīzes metode tiek izmantota daļēji strukturētās intervijās. Autores gadījumā pēc ietvara analīzes metodes tiks analizētas intervijas ar vardarbībā cietušajām sievietēm un ekspertiem (Gale, Heath, Cameron, Rashid & Redwood, 2013). Autores darbam šī datu analīze ir piemērotam, jo tā spēj skaidrāk atspoguļot pētāmo fenomenu, šajā gadījumā atbalsta sistēmu.

Ietvara analīze veikta pēc septiņu soļu ietvarstruktūras. Ietvara analīzes metode nosaka precīzus soļus, lai apkopotu datus, kas ir strukturēti. Tēmu attīstība ir kopīga kvalitatīvu datu analīzes iezīme, kas ietver sistemātisku moduli, lai radītu pilnīgu aprakstu, kas varētu skaidrāk atspoguļot pētāmo fenomenu. Ietvara analīze ietver septiņu soļu ietvarstruktūras: (1) *Transkripcija*. Intervijas tiek transkriptētas. Svarīgi, lai tekstam ir lielas atstarpes, lai varētu kodēt un izdarīt piezīmes. (2) *Iepazīšanās ar interviju*. Pētniekam ir jāiedziļinās intervijā, izmantojot audioierakstu un piezīmes, kas veiktas intervijas laikā. Noderīgi var būt atkārtoti klausīties visus audio ierakstus vai to daļas. (3) *Kodēšana*. Pēc iepazīšanās ar datiem pētnieks rūpīgi izlasa transkriptu un lieto kodus datu fragmentiem. Izmantojot deduktīvo pieeju, pētnieks meklē datus, kas atbilst pētījuma noteiktajiem tematiem. Pētnieks var izmantot kodus, kas ir balstīti uz pētījuma teoriju. Izmantojot induktīvo pieeju, pētnieks lieto atvērto kodēšanu, kas pēc pētnieka domām atbilst pētījuma jautājumiem. Kodēšanu var veikt uz kvalitatīvo datu analīzes datora programmas, tas var paātrināt kodēšanas procesu, kā arī tas ir efektīvs veids, kā uzglabāt un organizēt datus, lai tie būtu pieejami analīzes procesam. Tomēr autore kodējot priekšroku deva pierakstiem piezīmju veidā. (4) *Darba analītiskā pētījuma izstrāde*. Pētnieks izstrādā analīzes sistēmu un balstās uz identificētajiem kodiem. Kodus var grupēt kategorijās. Katrā kategorijā ir vērts izmantot "citu" kodu, lai izvairītos no datu neiekļaušanas analīzē. (5) *Analītiskas sistēmas piemērošana*. Kad analīzes sistēma ir izstrādāta, izmantojot esošās kategorijas un kodus, pētniekam jāpiemēro to visiem datiem. Katram kodam var piešķirt saīsinājumu, kas ļauj viegli identificēt datus. (6) *Datu apkopošana ietvarā*. Spēja apkopot un analizēt datus ir būtisks aspekts analīzes procesā. Datu kartēšana ietver katra transkripta datu apkopošanu pēc kategorijas. Svarīgi ir panākt līdzsvaru starp datu samazināšanu un nozīmju saglabāšanu. (7) *Datu interpretēšana*. Pakāpeniski tiek identificētas datu īpašības un atšķirības, kas rada tipoloģijas. Interpretējot datus var iegūt jaunu informāciju, kas var aprakstīt gadījuma izpēti (Gale, Heath, Cameron, Rashid & Redwood, 2013).

Pēc interviju transkriptiem autore, balstoties uz pētījuma jautājumiem, pārlasot intervijas, izveidoja analīzes kategorijas (sk. 3. tab.), lai saprastu, kādus kodus piemērot transkriptiem, lai veiktu darba analīzi. Autore kategorijā **"Vardarbībā cietušo sieviešu apkārt esošais formālais atbalsta tīkls"** un **"Vardarbībā cietušo sieviešu apkārt esošais neformālais atbalsta tīkls"** analizēs intervēto sieviešu apkārt esošo atbalsta tīklu. Autore pēc šīs kategorijas analīzes sapratīs Talsu novada atbalsta aģentu darbību, kā arī sieviešu pieredzi saņemot atbalstu. Kategorijā **"Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievieti gadījumiem"** autore pēc

ekspertu intervijām analizēs projektā iesaistītās personas, risinājumus un pieredzi, tādējādi izvērtējot, vai projekts nākotnē būtu vajadzīgs Talsu novada atbalsta tīklam. "**Institūciju sadarbības**" analizē autore pēc ekspertu un cietušo sieviešu intervijām izvērtēs, kā notiek institūciju sadarbība, strādājot ar vardarbībā cietušajām sievietēm. Kategorijā "**Vardarbības prevencija**" pētniece apskatīs ieteikumus no ekspertiem un vardarbībā cietušajām sievietēm, lai mazinātu vardarbību. Kā arī autore apskatīs, kā atbalsta centri spēj mazināt vardarbības izplatību. "**Vardarbībā cietušo sieviešu pieredzē**" autore pēc daļēji strukturētām intervijām ar Talsu novada vardarbībā cietušajām sievietēm analizēs sieviešu gan negatīvo, gan pozitīvo pieredzi saņemot formālu un neformālu atbalstu. Darba autore izvērtēs "**Atbalsta sistēmas pakalpojumus**" pēc ekspertu un vardarbībā cietušo sieviešu stāstītā, noskaidrojot, kādi pakalpojumi ir nozīmīgi saņemot nepieciešamo atbalstu.

3.tabula

Ietvara analīzes sadalījums kategorijās un kodos

<i>KATEGORIJAS</i>	<i>KODI</i>					
<i>Vardarbībā cietušo sieviešu apkārt esošais formālais atbalsta tīkls</i>	<i>Tiesu sistēma</i>	<i>Medicīnas personāls</i>	<i>Bāriņtiesa</i>	<i>Psihologs</i>	<i>Talsu novada krīžu centrs</i>	<i>Policija</i>
<i>Vardarbībā cietušo sieviešu apkārt esošais neformālais atbalsta tīkls</i>	<i>Ģimene</i>	<i>Draugi</i>	<i>Kaimiņi</i>	<i>Darba kolēģi</i>	<i>Radnieki</i>	
<i>Institūciju sadarbība</i>	<i>Saskaņota politika</i>	<i>Vienota datu bāze</i>	<i>Sabiedrības izglītošana</i>			
<i>Pakalpojumi</i>	<i>Psihologa palīdzība</i>	<i>Patvēruma sniegšana</i>	<i>Juridiskā palīdzība (notārs, advokāts, jurists)</i>		<i>Finansiālā palīdzība</i>	

Autore, kā otru datu vākšanas metodi, izmantos dokumentu analīzi, kas būs kā palīgmetode atbalsta sistēmas izpētē. Dokumentu analīze jeb dokumentu pētījums ir datu vākšanas metode, kas uzsver īpašu datu formu (dokumentus) un sevī ietver vispārpieņemtās tekstuālās analīzes metodes. Tā ļauj iegūt informāciju, lai izvērtētu un saprastu noteiktas parādības vai/un procesus. Dokuments var izmantot gan drukātus, gan elektroniskus.

(Mārtinsone, Pipare & Kamerāde, 2014). Dokumenti ietver sevī informāciju par pētāmo parādību: vēstules, ierakstus, likumus, paziņojumus, rīcībpolitikas izdevumus vizuālos materiālus, atskaites, protokolus, gada pārskatus, sertifikātus, projektus un spriedumus. (Mārtinsone, Pipere & Kamerāde, 2014; Wolff, 2014).

Veicot dokumentu analīzi, pētniekam ir jāsaprot, ko viņš vēlas analizēt un kādu informāciju iekļaut dokumentu analīzē. Atbilstoši pētījuma mērķim jāizveido pētāmo dokumentu kopa un jāveic darbs atbilstoši dokumentu analīzes kritērijiem. (Mārtinsone, Pipare & Kamerāde, 2014) Autore dokumentus analizēs pēc tematiskās analīzes. Šajā darbā tiks analizēts **projekts "Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem"**.

Dokumenti tiek definēti kā rakstiski teksti, kas kalpo kā ieraksts vai pierādījums par notiku vai faktu, ierakstu, kas ieņem svarīgu lomu mūsdienu sabiedrībā (Wolff, 2004). Autore kā datu analīzes metodi dokumentiem izmantos tematisko analīzi, ar kuru ir ērti identificēt, interpretēt vienotas nozīmes informācijas jeb atklāt relatīvi plašas tēmas (Mārtinsone, Pipere & Kamarāde, 2014). Autore dokumentus analizēs pēc trīs tematiskajām datu analīzes pamatprocesiem. (1) **Tekstuālo datu ieguve**, kur pētījuma autore piemeklēs pētījumam atbilstošus dokumentus un likumus. (2) **Datu analīzē** autore iepazīsies ar datiem, šajā gadījumā ar noteiktajiem likumiem un projektu "Soli tuvāk". Autore datus analizēs pēc tematiem, kas spēj papildināt un atbildēt uz pētnieciskajiem jautājumiem. (3) **Tēmu noteikšana**. Autore projektu "Soli tuvāk" analizēs pēc sekojošām tēmām: (1) iesaistītie aģenti (2) risinājumi; (3) risku izvērtējums.

3.5. Ētikas ievērošanas princips

Zinātnes mērķis ir patiesības atklāšana, ko saprot kā absolūtu vērtību. (Kristapsone, 2004) Domāt par pētījuma ētiku nozīmē domāt par pētījuma mērķiem un līdzekļiem šo mērķu sasniegšanai un attīstīšanai, tuvākām vai tālākām sekām, ko var radīt pētījuma rezultāti. Mūsdienu amerikāņu izglītības pētnieks C. M. Čarls (*C.M. Charles*) aplūkojis un sistematizējis zinātniskās darbības vispārējos principus. Kā svarīgāko autore uzskata, ieguvumu principu, kas paredz pētījumu veikt ar mērķi gūstot jaunas zināšanas, kas var ietekmēt sabiedrības attīstību (Kristapsone, 2004, 43. lpp.).

Autore kā par ētikas pamatu izmantoja Amerikas sociologu asociācijas (*American Sociological Association*) "Ētikas kodeksu" (*Code of Ethics*). Pētniekam strādājot ar pētījuma dalībniekiem jāievēro tādi principi: (1) profesionalitāte, (3) godīgums, (4) profesionālā un

zinātniskā atbildība, (5) cilvēku tiesību, cieņas ievērošana, (6) sociālā atbildība (American Sociological Association, 1999). Sociologam pirms intervijas veikšanas ir jāiegūst pētījuma dalībnieku likumīga piekrišana, tāpēc pirms intervēšanas darba autore lūdz saviem respondentiem parakstīt vienošanās veidlapu (sk. piel. 2.). Tā kā vardarbība ir sensitīvs temats, autore saglabās vardarbībā cietušo sieviešu anonimitāti. Vācot konfidenciālu informāciju, sociologiem ir jāņem vērā informācijas pielietojums un tā izvietošana publiskajos arhīvos. Autore saņēma visu pētījuma dalībnieku atļauju interviju ierakstīšanai. (American Sociological Association, 1999). Intervijas datu apkopošana par sensitīviem jautājumiem par vardarbību, rada vairākus ētiskus jautājumus un bažas par drošību. Uzmanību jāpievērš respondentu drošībai, kuri bieži vien joprojām dzīvo kopā ar savām varmākām; konfidencialitātes aizsardzībai, jo tās neievērošana var radīt jaunu agresora uzbrukumu. Tas ir īpaši attiecas uz gadījumiem, intervējot vardarbības upurus. Pētījuma transkriptos, interviju analīzē cietušajām sievietēm tiks mainīti vārdi. Tikai divas dalībnieces piekrita, lai viņu interviju transkripts tiktu publicēts pētījuma pielikuma daļā. Pilnīga izpratne par riskiem, ētikas problēmām un reālā situācijas izpratne ļauj līdz minimumam ierobežot briesmas, un tas novērš atkārtotu traumēt intervijas dalībnieku. Turklāt šādā situācijā lielāka iespējamība, ka sievietes sniegs aktuālu un precīzu informāciju. Vardarbībā cietušajām sievietēm pētījumā tiks nomainīts vārds, lai šīs personas nebūtu atpazīstamas (Kristapsone, 2004).

Visi pētījuma dalībnieki tiks informēti par pētījumu, tā mērķiem, uzdevumiem, uzsverot, ka autore ievēros dalībnieku aizsardzības un konfidencialitātes principus. Autore izmantos vispārināšanas principu, pētījuma rezultāti būs vispārināmi uz citiem subjektiem un situācijām (Kristapsone, 2004). Bakalaura darbā izmantotās informācijas avotu saraksts ir lietots, lai atspoguļotu citu autoru iegūtos datus, novērojumus, idejas un secinājumus, kas zinātniskā pētījumā ir pieļaujams.

4. SIEVIEŠU UN EKSPERTU INTERVIJU ANALĪZE

Lai noskaidrotu, kā atbalsta sistēma veicina vardarbības pret sievietēm mazināšanu un atbildētu uz jautājumiem: kā darbojas atbalsta sistēma vardarbībā cietušajām sievietēm, kādas institūcijas ir iesaistītas atbalsta sistēmas darbībā, kā arī noskaidrotu, kāda ir vardarbībā cietušo sieviešu pieredze, saņemot atbalstu, tiks veikta daļēji strukturētu interviju analīze, izmantojot ietvara analīzes metodi. Lai veiktu datu analīzi autore ņēma vērā tīklu darbību un izvirzīja šādas kategorijas (sk. 3. tab.).

Analīze tiks veikta pēc autores izveidotajām kategorijām. Vardarbībā cietušo sieviešu apkārt esošais formālais, kurā ietilpst tiesu sistēma, medicīnas personāls, bāriņtiesa, psihologs un Talsu novada krīžu centrs. Tajā pašā kategorijā izvirzīts vardarbībā cietušo sieviešu apkārt esošais neformālais atbalsta tīkls, kurā autore uzsver ģimenes, draugu, kaimiņu, darba kolēģu un radnieku nozīmīgumu. Pirmā kategorija arī piemin vardarbībā cietušo sieviešu atbalsta sistēmas pakalpojumus, kas sevī ietver psihologa palīdzību, patvēruma sniegšanu, konsultēšanu, juridiskās palīdzības un finansiālās palīdzības sniegšanu. Līdzilvēki ir tā sabiedrības daļa, kas zina vai nojauš par ģimenē valdošo vardarbību. Otrā kategorija mērķēta uz institūciju sadarbību ar saskaņotas politikas, vienotas datu bāzes izveidi un sabiedrības izglītošanu. Autore uzskatīja, ka to ir būtiski izvirzīt, jo no atbildīgo institūciju darbības un sadarbības modeļa ir atkarīga vardarbības pret sievieti gadījumu mazināšana.

Kategoriju un apakškategoriju izvirzīšanā tika veiktas pēc interviju transkriptiem, kuros parādījās tīkli un nozīmīgākās tēmas, ko vardarbībā cietušās sievietes un institūciju darbinieki puda savās intervijās. Turpmākajā darbā tiks veikts šo sadaļu sīkāks izklāsts, norādot ekspertu un vardarbībā cietušo sieviešu viedokļus un citātus no intervijām. Tāpēc šajā nodaļā autore analizēs iegūtos intervijas datus, izmantojot ietvara metodes analīzi. Pirmkārt, autore analizēs sieviešu apkārt esošos atbalsta tīklus. Otrkārt, analizēs institūciju sadarbību, kas veicinās izpratni par atbalsta tīkla darbību. Treškārt, autore izvērtēs situāciju par atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm Talsu novadā.

4. 1. Vardarbībā cietušo sieviešu formālais un neformālais atbalsta tīkls

Izveidojot kategorijas, darba autore pēc ekspertu un vardarbībā cietušo sieviešu interviju iegūtajiem datiem fiksēja tīklus, kas aktuāli kontekstā ar vardarbības cietušo sieviešu atbalsta sistēmu. Lai sniegtu palīdzību un mazinātu vardarbību, vardarbībā cietušajām sievietēm ir divi

galvenie apkārt esošo aģentu tīkli: formālais un neformālais atbalsta tīkls. Tīkli ļauj skaidrot aģentu tīklu mijiedarbību, kurā svarīga loma ir cilvēkiem, organizācijām un materiālajiem faktoriem. ATT skaidro, ka sabiedrība nesastāv tikai no cilvēku tīkliem, drīzāk sabiedrība apvieno cilvēkus, objektus un idejas. (George & Stepnisky, 2014). Sievietes intervijās atzina, ka saņēmušas gan formālā, gan neformālā atbalsta tīkla palīdzību. Atbalsta tīkls cietušajām sievietēm palīdz atgūties pēc emocionāliem pārdzīvojumiem, ceļ pašapziņu, kā arī palīdz adaptēties sabiedrībā. Aģentu tīklā ietilpst atbalsta dienesti, kurus var veidot kā sabiedriskas vai nevalstiskas organizācijas, indivīdi šajos dienestos var iesaistīties brīvprātīgi, kā arī speciālistu pakalpojumus var sniegt papildus vispārīgiem cietušo sieviešu atbalsta pakalpojumiem vai kā neatņemamu sastāvdaļu

Kā norāda Labklājības ministrijas projekta "Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem" vadītāja L. Kornete, ir jāiegulda līdzekļi un jāveic liels darbs, lai varētu radīt un nopilotēt jaunu sabiedrības modeli starp institūcijām, lai sniegtu efektīvāku palīdzību vardarbībā cietušajām sievietēm. L. Kornete atklāj ka, projekta "Soli tuvāk" ietvaros, psihoterapeiti savos semināros norāda, ka no vardarbības apļa izklūt sievietei bez citu atbalsta ir ļoti grūti, ka *"sievietei jāsaņem ļoti daudz palīdzības, lai viņa iznāktu no šī apļa. Jo vīrietis nelaidīs viņu ārā no šī apļa, viņam ir ērti. Speciālistiem ir jābūt ļoti zinošiem un izglītotiem, lai viņi zinātu kā runāt, kā piedāvāt palīdzību un kurā brīdī"*. Lai mazinātu vardarbību pret sievietēm un iedrošinātu sievietes vērsties pēc palīdzības ir jāsniedz kvalitatīva atbalsta palīdzība.

Gunta savā intervijā atzīst, ka bez atbalsta saņemšanas, viņai būtu grūti turpināt dzīvot. Sieviete no Tukuma sociālā dienesta ir nonākusi Talsu krīžu centrā, kur saņem centra sniegto atbalstu. Centri veido atbalsta sadarbību, lai situāciju izvērtētu padziļinātāk. Sieviete nožēlo, ka nav uzdrošinājusies par piedzīvoto vardarbību runāt agrāk. Sieviete kā formālo atbalstu norāda psihologu, krīžu centru, tiesu sistēmu. Gunta, kura piedzīvojusi seksuālo vardarbību no sava krusttēva atzīst, ka *"psihologam atklājos un sāku stāstīt par 16 gadu vecumā pārdzīvoto"*. Sieviete atzinīgi novērtē Talsu novada krīžu centra sniegto palīdzību. Talsu krīžu centra darbību pozitīvi novērtē arī Kristīne, kur centrā saņēmusi vajadzīgo informāciju, lai pārtrauktu vardarbīgās attiecības. Sieviete Inese izmanto valsts apmaksātus psihologa pakalpojumus, kas viņai sniedz padomu. Talsu krīžu centra vadītāja A. Sprūģevica pastāsta, ka Talsu Krīžu centrs, tika dibināts 1998. gadā, uz bāzes, kura tika veidota, lai cilvēkiem sniegtu psihologu palīdzību negadījumā, kurā, nolūstot ugunsdzēsēju pacēlājam, cieta, tika sakropļoti un gāja bojā liels skaits

bērnu. Notikušais negadījums pamudināja izstrādāt projektu, lai sniegtu palīdzību sievietēm un bērniem, kas nonākuši krīžu situācijā. Šobrīd Talsu krīžu centrs sniedz palīdzību ne tikai bērniem, bet arī vardarbībā cietušajām sievietēm, jo projekta gaitā, izvērtējot krīzes situācijas, atklājās, ka 80% sieviešu bija cietušas vardarbībā. Talsu Krīžu centrā sievietes nonāk dažādos veidos, centra vadītāja atklāj, ka *“policija bieži vien atved pie mums, ja ir bijis izsaukums uz ģimenes skandālu”* Policija regulāri sadarbojas ar Talsu krīžu centru, veidojot vienotu tīklu, lai palīdzētu cietušajiem. A. Spruģevica atzīst, ka *„Ir arī bijis tā, ka sieviete ir izdzīta no mājas un kur naktī viņa var griezties, protams, policijā un ir kas pa tiešo pie mums griežas. Caur sociālo dienestu, caur bāriņtiesu”*.

Kā atzina sociālā darbiniece I. Kronberga, Talsos 2017. gadā rehabilitāciju saņēma 20 vardarbībā cietušās sievietes. A. Spruģevica komentējot vardarbības izplatību Talsu novadā uzsver, ka *„Talsi nav nekas tāds ļoti krimināls, salīdzinot ar Liepāju, kur mums nāk ļoti smagi gadījumi un ļoti trakas situācijas”*. Pieņemot to, ka autore par bakalaura darba pētījuma priekšmetu izvirzīja **vardarbībā cietušo sieviešu apkārt esošā atbalsta tīklu**. Runājot, par vardarbībā cietušo sieviešu atbalsta tīklu, tas varētu būt viens no atslēgas posmiem vardarbības problēmu un arī vardarbībā cietušo sieviešu gadījumu risināšanā. Šis pieņēmums pēc intervijās iegūtajiem datiem apstiprinājās, jo katrā intervijā tika norādīts, ka institūcijām nav vienotas datu bāzes, vienotas datu bāzes izstrāde ļautu ātrāk reaģēt uz situācijām un ļautu mazināt vardarbību.

Policija ir viens no formālajiem atbalsta tīkliem. tā ir pirmā instance, kura dodas izsaukumā uz ģimenes strīdiem, kuros nereti notiek vardarbība, telefonintervijā apliecina Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldes Talsu iecirkņa Kārtības policijas nodaļas priekšiece A. Krūmiņa. Aptauju analīze parāda, ka ne tikai dažas aptaujātās sievietes, bet arī Talsu krīžu centra vadītāja A. Spruģevica atzīst, ka *“ir slikta pieredze ar policiju, ka sievietes griezušās policijā ar kaut kādu ziņojumu un policisti ir pierunājuši nesniegt, ņemt atpakaļ iesniegumu, nekas tur jau tāpat nebūs, tu jau saproti, ka tur tāpat nekas nebūs. Sievietes ir atrunātas rakstīt iesniegumu.”* Intervijas parādīja, ka sabiedrībā joprojām ir izteikta tendence apsūdzēt cietušo sievieti par notikušo. Darba autore savā pētījumā novēroja, ka speciālisti, kā policisti, uzskata, ka sievietes pašas izraisa vardarbību. Kristīne kura piedzīvojusi emocionālo vardarbību, savā intervijā atklāja, ka policisti izsaukuma laikā, sievietei likuši saprast, ka *“uzvedība jāmaina viņai, nevis vīrietim”*. Arī Vija savā intervijā apgalvo, ka *“policisti atteicās braukt uz izsaukumu, pasakot, ka ar ģimenes strīdiem jātiek pašiem galā”*. Tomēr šis gadījums Talsu novadā bija noticis pirms vairākiem gadiem, līdz ar to autore par Talsu novada policijas aktuālo darbību nevar spriest.

Telefonintervijā policijas nodaļas priekšniece A. Krūmiņa atzina, ka „*Talsu policijas darbs ir manāmi uzlabojies, jo policistiem tiek rīkoti apmācības kursi*”. Sarmītei ar policijas atbalstu ir bijusi pozitīva pieredze, jo savā intervijā Sarmīte norāda, ka “*lielāko atbalstu es saņēmu no policijas darbiniekiem. Policija parasti savāca šo vīrieti uz iecirkni, noturēja dažas diennaktis, dažreiz uzlika soda naudas, taču tas nemainīja vīrieša uzvedības modeli*”. Arī pārējās aptaujas dalībnieces apgalvo, ka policijas darbs, ja ir bijusi fiziska vardarbība, ir bijusi palīdzība tikai uz to brīdi, lai norobežotu vardarbīgo vīrieti. Sieviete Kristīne uzsver, ka policijas darbinieki sievietei ir palīdzējuši un vienmēr atrisinājuši problēmas.

Medicīnas personāls ir tā sabiedrības daļa, kura fiksē traumas, izmaiņas pacienta uzvedībā. Medicīnas personāls atklāj gan emocionālo, gan fizisko, gan seksuālo vardarbību. Medicīnas personālam pat ir izstrādāta rokasgrāmata kā atpazīt vardarbību pret sievieti, kā arī ārstniecības likumā atrunāts, ka konstatējot vardarbības pazīmes sievietei, nekavējoties jāziņo policijai. Projekta "Soli tuvāk" vadītāja Laura Kornete intervijā pastāsta, “*ka ārstiem jau šobrīd ir pienākums ziņot policijai. Bet bieži sievietē pasaka, ka viņa negrib, lai par viņu ziņo, tad ārsts nezīņo. Tad kas ir augstāk, tā anonimitāte vai drošība? Iespējam, nākamajā reizē tā sieviete būs nosista*”. Lai apzinātos savu situāciju, tiktu vaļā no neveselīgām attiecībām, aptaujātās sievietes savās intervijās norāda ģimeni. Ģimene ir viens no atbalsta tīkliem, lai sieviete izkļūtu no neveselīgām attiecībām. Sievietes savās aptaujās norāda, ka vardarbīgās attiecības palīdzēja pārtraukt ģimene. Elza atklāj, ka tēva un mātes saņemtais atbalsts, palīdzējis paraudzīties uz savām attiecībām no malas, saprast, ka šīs attiecības nav normālas. Vecāki Elzai apmeklēja privātā psihologa palīdzību, kura palīdzību Elza arī izmantoja. Tomēr ne visas aptaujātās sievietes spēj uzticēties saviem radiem, draugiem, kā norāda savā intervijā Sarmīte, ka “*mammai un radniekiem es šo vīrieša vardarbības gadījumu nespēju izstāstīt. Mammu negribējās satraukt, bet radiem, draugiem stāstīt man bija kauns*”.

Kā savās aptaujās norāda sievietes, lielu atbalstu sievietes ir saņēmušas no saviem draudzenēm, draudzenes ir bijušas tās, kas spējušas pierunāt, lai sieviete pārtrauktu dzīvot kopā ar varmāku. Elita savā intervijā pastāsta, ka “*draudzenes mierināja, draudzenes atbalstīja*”, jo laikā, kad viņa piedzīvoja vardarbībā cietušajiem krīžu centru nebija. To savā intervijā arī apstiprina Talsu Krīžu centra vadītāja, ka “*mēs tieši sievietēm pakalpojumus esam sākuši sniegt kādus gadus sešus atpakaļ*.” Būtiska ir kaimiņu, kā sabiedrības daļas, iesaistīšanās vardarbības pret sievieti apkarošanā. Kā savā intervijā pastāstīja LM projekta “Soli tuvāk” vadītāja Laura Kornete, ka “*mēs saprotam, ka bieži vien tā vardarbībā kaimiņi neizsauc to policiju, tāpēc, ka*

viņi domā, ka tās ir ģimenes privāta lieta. Ja mēs ziņotu vairāk, tas nebūtu tik slēpti, jo tā vardarbība ir ļoti slēpta. Slēpta problēma!" Labklājības ministrijai nesen bija projekts, kurš bija orientēts vairāk uz speciālistiem, kur reklāmas rullīša sauklis bija: "Sitieni pie kaimiņiem skar arī tevi!".

Intervijas dalībniece Sarmīte norāda, ka kaimiņiem nevajadzētu ignorēt notiekošo aiz sienas, kad blakus ģimenē dzīvo fiziski vardarbīgs vīrietis, *'ja mani kaimiņi dzird, ka es aiz sienas kliežu pēc palīdzības, viņiem nevajadzētu skaļāk uzgriezt televizoru vai uzlikt austiņas'*. Sarmīte grib aktīvu kaimiņu iesaistīšanos vardarbības pret sievieti izskaušanai. 2017. gadā aicinot neignorēt vardarbību pret sievieti, Labklājības Ministrija (LM) organizēja kampaņu "Sitieni starp kaimiņiem un savējiem skar arī tevi", aicinot līdzpilvēkus informēt un neignorēt vardarbību pret sievieti vai vardarbību ģimenē. Ministrija vēlas, lai cilvēki apzinās, ka vardarbība nav sociālā norma - tā ir noziedzīga rīcība par kuru ir jāziņo (LM, 2017).

Aptaujātie eksperti savās intervijās atzina, ka vardarbība pret sievieti ir visas sabiedrības problēma. Apkopojot ekspertu teikto, jāsecina, ka vardarbību pret sievieti par normu uzskata tie vīrieši, kuri paši auguši vardarbīgās attiecībās. Viņiem nav bijusi pozitīva ģimenes veidošanas modeļa, viņiem nav citas pieredzes. Vīrietis sev par piemēru ir pieņēmis bērnības pieredzi, kur pārņēmis sava vardarbīgā tēva modeli. Arī sievietes intervijās atklāj, ka vardarbīgo vīriešu tēvi vardarbīgi izturējušies pret savām sievietēm. Kā sava intervijā atklāja Elza, ka *"ciemojoties pie puīša tēva, tēvs alhohola reibumā, sāka sist savu jauno sievu, mans puisis gāja tēvam palīgā"*. Apkopojot intervijas, darba autore secina, ka Elza vardarbību piedzīvojusi no vīrieša, kurš pats audzis vardarbīgā ģimenē. Tādējādi varbūtība, ka nākotnē zēns, kura tēvs ir nežēlīgs pret savu māti, izturēsies vardarbīgi pret sievu ir desmit reizes augstāks nekā viņa vienaudžiem, kuri izaug ģimenē, kurā nav saskarsmes ar vardarbību. Tas nozīmē, ka ģimeņu attiecību modeli, kā parasti, cilvēks iemācās jau agrīnā vecumā, un tad, stājoties laulībā, izveidojot savu ģimeni, sākt atkārtot bērnībā piedzīvoto un redzēto. Un tas var turpināties no paaudzes paaudzē.

Intervijās eksperti norāda, ka vardarbība ģimenē ir īpaši aktuāla. Iemesls tam ir iedzīvotāju alkohola problēmas un cilvēku vardarbības ieradums sabiedrībā, kā sabiedrības pārvaldības instruments, kā arī patriarhālo ideju izplatība par sieviešu pakļautajām lomām ģimenē. Ja mēs runājam par ģimeni kopumā, ģimenēs, kur savstarpējās attiecībās starp laulātajiem tiek būvētas ar alkohola lietošanu, vardarbība notiek visbiežāk. To pierāda arī ekspertu intervijas, kā intervijā norāda Talsu pašvaldības policijas darbiniece, visbiežāk ir izsaukumi, kur alkohola lietošanas laikā izceļas agresija. Nereti šajās konfliktsituācijās ir

iesaistīta sieviete. Apkopojot intervijās sieviešu teikto, nespēja kontrolēt savas emocijas, regulāra alkohola lietošana noved pie agresīvas uzvedības pret savu partneri. Apataujātie eksperti norāda, ka rehabilitācija ir nepieciešama ne tikai sievietēm, bet arī vīriešiem. Pēc ekspertu un vardarbībā cietušo stāstītā autore uzskata, ka sievietei vislabvēlīgākais ir homogēns apkārt esošais tīkls. Autore secina, ka, lai sieviete justos labi, viņai jājūtas kā daļai no sistēmas.

Izejot no intervijām, lai izskaustu vardarbību pret sievietēm, liela daļa respondentu atzīst, ka palīdzība jāsniedz ne tikai vardarbībā cietušajām sievietēm, bet arī vardarbīgajiem vīriešiem būtu nepieciešama atbilstošas programmas izveide. Profesionālā palīdzība vardarbībā cietušajām sievietēm Talsu novadā tiek sniegta kopš brīža, kad Talsos izveidojās Talsu novada krīžu centrs. Talsu novada sociālā plāna ziņojumā uzsvērts, ka katrai situācijai ir nepieciešams savs izvērtējums un risinājums, ir nepieciešams izveidot jaunu sociālā atbalsta pakalpojumu - ģimenes atbalsta centru, kura mērķis būtu palīdzēt ģimenēm risināt un mazināt sociālās problēmas, iesaistot dažādas atbalsta sistēmas, uzsverot, ka katrai situācijai ir nepieciešams savs izvērtējums un risinājums (Talsu novada pašvaldība, 2016).

4. 2. Institūciju sadarbība

Viena no kategorijām ir institūciju sadarbība, kur ir svarīgi tas, ka institūcijas sadarbojas, lai sievietes sasniegtu vajadzīgo atbalstu. Institūciju sadarbība sekmē saskaņotas politikas izstrādi un vienotas datu bāzes izveidi. Institūciju sadarbība ir neatņemams vardarbības mazināšanas priekšnosacījums. Valstij ir jāveido politikas tīkls, lai visas iesaistītās institūcijas strādātu pie vardarbības mazināšanas, norāda eksperti savās intervijās. Latvijā, lai veidotu vardarbības problēmas risinājumu kopumā, iesaistītie aģenti sadarbojas, strādājot pie vienotas politikas. Vairāki eksperti uzsvēra, ka viena institūcija nespēj pilnībā novērst vardarbību. Ņemot vērā to, Latvijā ir izstrādātas pieejas, kas paredz vairāku institūciju sadarbību. Labklājības ministrijas pārstāve L. Kornete norāda, ka šobrīd policijai nav vienotas datu bāzes, tāpēc valsts policija un pašvaldības policija var braukt uz vienu izsaukumu reizē. Talsu policija pārstāve A. Krūmiņa arī apstiprina faktu, ka Valsts policijai ar pašvaldības policiju nav vienotas datu bāzes.

Projekta ‘‘Soli tuvāk’’ vadītāja L. Kornete intervijā pastāstīja, ka *‘‘jau rakstot projektu Eiropas Komisijai tika apsolīts un to mēs arī pildām, ka iesaistītas ir pilnīgi visas institūcijas, kuras kaut kādā brīdī varētu sastapties ar vardarbībā cietušo sievieti.’’* Projekta gaitā tiek apzināta un uzrunāta: Valsts policijas, pašvaldības policija, sociālais dienests, bāriņtiesa,

prokuratūra, tiesa, Valsts probācijas dienests, medicīnas personas, krīzes centri. Tā kā šis projekts vispirms tika pilotēts Tukumā, tuvākais krīžu centrs bija Talsu krīžu centrs.

Projekta „Soli tuvāk” vadītāja L. Kornete intervijā apgalvo, ka *“Valsts policija ik gadu saņemot vairāk kā 8000 zvanu, viņi tos dēvē par ģimenes konfliktiem. Pašvaldības policija mums teica, ka viņi saņem vēl divreiz vairāk šos zvanus. Tātad kopumā tie ir pāri 20 000 zvanu uz ģimenes konfliktiem”*. Autore pēc ekspertu intervijas secina, ka šobrīd atbalsta sistēmai nav izstrādāta vienota tīklu sistēma. Talsu novada vecākā sociālā darbiniece I. Kronberga atzīst, ka „mums nav vienota datu sistēma, bet mēs sazināties un nākam kopā. Apspriežam, ko vajadzētu, ko nevajadzētu”. Iesaistītie atbalsta tīkla aģenti pielāgo nepieciešamos resursus, veido savstarpēji saistītas darbības, lai risinātu vardarbībā cietušo sieviešu problēmas un mazinātu vardarbību.

5. PROJEKTA "SOLI TUVĀK: KOPIENAS VIENOTĀ ATBILDE UZ VARDARBĪBU PRET SIEVIETĒM GADĪJUMIEM" ANALĪZE

2017. gada 1. februārī Latvijā sākās ES programmas "Tiesības, vienlīdzība un pilsonība" līdzfinansētā projekta "**Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbību pret sievietēm gadījumiem**" (turpmāk "Soli tuvāk"). Šajā nodaļā autore analizēs projekta "Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbildes uz vardarbību pret sievietēm gadījumiem", lai saprastu kā atbalsta sistēma vardarbībā cietušajām sievietēm darbojas valsts līmenī. Autore projektu analizēs pēc iesaistītajām institūcijām, riska veidlapas izvērtēšanu un

Iesaistītās personas

2017. gada 1. februārī Latvijā sākās ES programmas "Tiesības, vienlīdzība un pilsonība" līdzfinansētā projekta "**Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbību pret sievietēm gadījumiem**" (turpmāk "Soli tuvāk"). Projekta koordinators ir Labklājības ministrija, sadarbības partneri - resursu centrs sievietēm "Marta" (turpmāk Centrs Marta). un valsts policija, kā arī asociētie partneri - Tieslietu ministrija un Latvijas Lauku ģimenes ārstu asociācija. Projektu paredzēts īstenot līdz 2019. gada 31. janvārim ar mērķi izstrādāt, pārbaudīt un adaptēt multisektorālu, uz cietušo vērstu, institucionāli standartizētu sadarbības modeli, kas tiek balstīts uz sievietes, kas cietusi no vardarbības, vajadzībām un situāciju.

Kopiena projekta "Soli tuvāk" izpratnē ir tās institūciju, speciālistu un cilvēku loks, kas saskaras ar cietušo un/vai varmāku, un kas var ietekmēt vardarbības mazināšanu. Primāri tā ir pašvaldības policija, Valsts policija, sociālais dienests, prokuratūra, tiesa, krīžu centrs, bāriņtiesa, probācijas dienests un medicīnas personāls. Tomēr šīs institūcijas un cilvēku loks nav noslēgts, jo vardarbības mazināšanā var būt iesaistīti arī citi profesiju pārstāvji - skolotāji, advokāti, kā arī cilvēki, kas dzīvo un darbojas sadzīves vardarbībā iesaistīto cilvēku tuvumā - kaimiņi, tuvinieki. Iesaistīti arī var būt pat sveši indivīdi, kas ar savu rīcību vai attieksmi, piemēram, zvans policijai, mudinājums nesamierināties ar vardarbību, var pārtraukt vardarbību, kā arī mazināt tās atkārtotības iespēju (Labklājības ministrija 1, 2017).

Risku izvērtējums

Nemot vērā vardarbības sarežģītību un dažādo institūciju iesaisti, "Soli tuvāk" projekta īstenotāji izstrādā vairākus instrumentus, kas palīdzēs risināt vardarbības gadījumus, kā arī atbalstīs cietušās sievietes. Lai labāk izprastu cietušo perspektīvu, projektā tika organizētas

fokusgrupas cietušajām sievietēm, kas ir cietušas no vardarbības. Ir izstrādāts risku novērtēšanas instruments - risku izvērtēšanas veidlapa (sk. 2. att.).

Risku izvērtēšanas veidlapa nav juridiski saistošs dokuments, bet ir paredzēta informācijas par konflikta situāciju fiksēšanai, lai sniegtu vienotu atbalstu vardarbīgās attiecībās esošajām personām. Riska izvērtēšanas veidlapa tapusi, sadarbojoties ar vairāku institūciju ekspertiem, un jau ir veiksmīgi aprobēta pilotprojekta laikā Tukuma novadā. Pilotprojektā tika iesaistītas šādi aģenti: (1) Valsts policijas Zemgales reģiona pārvaldes Tukuma iecirknis (Valsts policija), (2) Tukuma novada pašvaldības aģentūra "Tukuma novada sociālais dienests" (sociālais dienests), (3) Tukuma novada pašvaldības policija (pašvaldības policija), (4) Tukuma novada bāriņtiesa, (5) Talsu novada krīžu centrs - nevalstiskā organizācija, (6) Valsts probācijas dienests Tukuma teritoriālā struktūrvienība (probācijas dienests), (7) Tukuma rajona prokuratūra, (8) Tukuma rajona tiesa, (9) Veselības aprūpes jomas pārstāvis. Visas iesaistītās puses, kas saskārušās ar risku izvērtējuma anketu, tās izstrādi, aizpildīšanu un izmantošanu, par anketas izveidi un ieviešanu izsakās pozitīvi. Anketa ir viegli aizpildāma, tā palīdz atšķirt vardarbības gadījumus, līdz ar to policisti jūt lielāku pārliecību par saviem lēmumiem uz vietas. Varmāka un cietusī persona tiek aptaujāta atsevišķi, kā arī anketas esamība nodrošina, ka vardarbības gadījums tiek fiksēts, un līdz ar to ir kontrolējams. Policijas pārstāvji, kas ir izmantojuši šo anketu uzsver, ka upuri nav noraidoši reaģējuši uz lūgumu atbildēt uz jautājumiem.

Riska izvērtēšanas veidlapu aizpilda policijas darbinieks notikuma vietā vai policijas iecirknī. Veidlapa ir izstrādāta trijos eksemplāros uz paškopējošām veidlapām. Pirmais veidlapas eksemplārs tiek nosūtīts sociālajam dienestam, otrais eksemplārs paliek policijai, savukārt trešais eksemplārs tiek atdots cietušajai personai. Dokumentu aprīte tiek organizēta tā, lai nodrošinātu pietiekami ātru sākotnējās informācijas saņemšanu pārējos dienestos, kā arī tas ļauj iestādē pašā veikt uzskaiti un analīzi par šādiem gadījumiem.

Lai arī Latvijā nav vienotas datubāze par vardarbībā cietušajām sievietēm. Nelielajās Latvijas pilsētās, profesionāļi jau ir izveidojuši sadarbības sistēmu, kas veido konkrētu atbalsta sistēmu vardarbībā iesaistītajām ģimenēm, situācija ir pozitīvāka. Iespējams, ka vairākās Latvijas pašvaldībās notiek regulāras tikšanās ar vardarbībā iesaistītajām institūcijām, tās var būt tikšanās starpdisciplinārās darba grupās vai arī ikdienas darba grafikā ir paredzēta regulāra saziņa ar sadarbības partneriem. Plānots, ka šī anketa nākotnē kļūs par policijas darba neatņemamu sastāvdaļu un būs viens no instrumentiem, kas ļaus uzlabot starpinstitucionālo sadarbību un sniegt atbalstu vardarbībā cietušajai personai (Labklājības ministrija, 2017a).

Jāuzsver, ka nošķiršana ir pirmais solis ceļā uz vardarbības pārtraukšanu, taču arī turpmāk cietušajai personai ir nepieciešams atbalsts. Speciālisti norāda, īpaši uzsverot ilgtermiņa atbalsta nepieciešamību cietušajai personai, nodrošinot, lai palīdzība turpinātos arī pēc nošķiršanas. Bieži vien cietušajai personai ir nepieciešama rehabilitācija, kas ļautu uzsākt patstāvīgu dzīvi, kā arī atgūt dzīvesprieku. Šādos gadījumos ir nepieciešama konsekvence dažādu iesaistīto institūciju darbībā (Labklājības ministrija, 2017a).

SECINĀJUMI

Darba autore veica pētījumu par tēmu „Atbalsta sistēmu vardarbībā cietušajām sievietēm”. Darbā tika apskatīti pieejamie pētījumi, aktuālā statistika. Pētījums tika balstīts uz Aģentu tīkla teoriju. Tika veiktas 12 daļēji strukturētās intervijas ar vardarbībā cietušajām sievietēm un atbalsta sistēmas ekspertiem. Darba mērķis bija noskaidrot, kā atbalsta sistēma mazina vardarbību pret sievietēm. Izstrādājot darbu, autore nonāca pie šādiem secinājumiem:

Atbalsta sistēmas pamatelements ir vardarbībā cietušās sievietes. Atbalsta tīklu veido gan formāli, gan neformāli aģenti. Formālie atbalsta aģenti Talsu novadā ir krīzes centrs, policija, sociālais dienests, mediķi un tiesa. Cietušās sievietes no formālajiem atbalsta sniedzējiem ir saņēmušas gan pozitīvu, gan negatīvu atbalsta pieredzi. Autore secina, ka Talsu novada vardarbībā cietušajām sievietēm nozīmīgākie neformālie atbalsta aģenti ir draudzenes un ģimenes locekļi. Tomēr neoficiālie atbalsti nesniedz kvalitatīvu palīdzību, tie sniedz daļēju atbalstu. Svarīgākie formālie atbalsta pakalpojuma aģenti ir mediķi, krīžu centrs un psihologi. Sievietes nevēlas vērsties pie formālajiem atbalsta sniedzējiem, jo uzskata, ka tik mazā pilsētā kā Talsi, netiks saglabāta konfidencialitāte. Neformālie atbalsta aģenti cietušajām sievietēm liek saprast, ka varmāka ir jāpamet, tomēr nereti sieviete ir finansiāli un sociāli atkarīga no varmākas.

Sievietes sarunās atklāja, ka tiesiskā sistēma nav būtiska vardarbības gadījuma risināšanā, tomēr eksperti norāda, ka tiesiskais regulējums balstās uz cietušo aizsardzību un rehabilitācijas iespējām. Vairums ekspertu atzīst, ka tiesiskais regulējums vardarbības mazināšanā ir augstā līmenī, tomēr praksē tik labi tas nedarbojas. Piemēram, ja varmāka apdraud cietušās sievietes dzīvību, brīvību, veselību, tad likums paredz varmākam pamest dzīvokli, netuvoties un nesazināties ar cietušo. Šo likumu realitātē ir grūti realizēt, jo nav nepieciešamo resursu un daudzos gadījumos varmākai nav kur iet.

Sarunās eksperti atzīst, ka darbs pie vardarbības novēršanas ir manāmi uzlabojies. Talsu novada iesaistītie atbalsta aģenti regulāri veic starpinstitūciju sanāksmes, lai veicinātu sistēmas uzlabošanu. Vardarbībā cietušās sievietes var ciest no dažāda veida vardarbības, tāpēc katru gadījumu ir jāizvērtē atsevišķi. Iesaistītie formālie atbalsta aģenti kopā ar vardarbībā cietušo sievieti izvērtē, kā uzlabot sievietes dzīvotspēju. Sievietēm tiek mācīts, kā nodrošināt drošu vidi, lai vardarbība neatkārtotos. Atbalsta aģenti uzklausa cietušās sievietes, lai izprastu kādi atbalsta aģenta pakalpojumi sievietēm ir vajadzīgi.

Atbalsta sistēma spēj mazināt vardarbībā cietušo sieviešu gadījumu skaitu, tomēr vardarbību pilnībā nevar izskaust. Vardarbīgo attiecību pārtraukšana lielā mērā ir atkarīga no cietušās sievietes. Atbalsta tīkli nespēj sievietēm piespiest varmākas pamešanu. Sievietes lēmumi ir atkarīgi no apkārt esošā tīkla, kas ir draugi vai ģimenes locekļi. Ja neformālie atbalsta tīkli nespēs sniegt sievietei pareizo informāciju, kā rīkoties, kur meklēt palīdzību, sliktākajā gadījumā cietušās sievietes var piedzīvot nāvi. Cietušās sievietes var ilgstoši dzīvot vardarbīgās attiecībās, uztverot to kā normu. Mediji ir viens no atbalsta aģentiem, kas var izglītēt sabiedrību vardarbības mazināšanā. Mūsdienās mediji, lai iegūtu lielāku atpazīstamību, nereti vardarbības gadījumus pasniedz sensacionāli, veidojot sižetus, lai piesaistītu lielāku auditoriju, nevis izglītotu sabiedrību.

Institūciju darbības un sadarbības tīkli ir ievērojami samazinājuši vardarbībā cietušo sieviešu gadījumu skaitu. Atbalsta tīkli ir uzlabojušies ar tehnoloģiju un dažādu politisko instrumentu iesaisti. Caur tehnoloģijām notiek komunikācija, jaunu normu pieņemšanas, kā arī atbalsta sistēmas informācijas aprīte. Autore secina, ka vardarbību var mazināt, izmantojot dažādu informācijas instrumentu iesaisti - gan kampaņas, gan izglītības sistēmas satura pilnveidošanu, gan formālo atbalsta aģentu sistēmas pilnveidošanu. Atbalsta sistēmām ir svarīgi sadarboties, lai veicinātu vardarbību pret sievietēm mazināšanu.

Runājot, par vardarbībā cietušo sieviešu atbalsta tīklu, tas varētu būt viens no atslēgas posmiem vardarbības problēmu un arī vardarbībā cietušo sieviešu gadījumu risināšanā. Formālie atbalsta aģenti, strādājot pie vienotas vardarbības mazināšanas politikas, ir nozīmīgs vardarbības mazināšanas instruments. Politiskie lēmumi var ietekmēt mediju saturu, kuri būtu vērsti uz sabiedrības izglītošanu par vardarbības problēmām. Autore analizējot projektu "Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbību pret sievietēm gadījumiem" secina, ka projekta īstenošana visā Latvijā spēs mazināt vardarbību pret sievietēm. Projekta "Soli tuvāk" mērķis ir apzināt un uzrunāt: Valsts policiju, pašvaldības policiju, sociālais dienestu, bāriņtiesu, tiesu, Valsts probācijas dienestu, medicīnas personas un krīzes centrus. Šis projekts būs pirmais solis uz vienotas atbalsta sistēmas izstrādāti, lai palīdzētu vardarbībā cietušajām sievietēm. Bakalaura darba izvirzītie mērķi tika sasniegti.

PATEICĪBA

Liels paldies Mg.sc.soc. Endijai Rezgalei-Straidomai, manai bakalaura darba vadītājai, par veltīto laiku un ieteikumiem. Paldies manai kursa biedrenei Dailai Zīriņai par morālo atbalstu. Paldies darba recenzentei Agitai Misānei par ieteikumiem. Lielu paldies ekspertiem, kas atrada laiku sarunām. Īpašs paldies LM projekta "Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem" par noderīgu sarunu un projekta materiāliem. Paldies manai mammai par finansiālu un morālu atbalstu. Visbeidzot, liels paldies visām sievietēm, kuras dalījās ar savu pieredzi.

IZMANTOTO INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS

- Allen, M., & Perttu, S. (2010). *Sociālās un veselības aprūpes pasniedzēji pret vardarbību*. Helsinku Universitāte: Palmēnijas Tālziņlītības centrs. Izgūts no http://www.vm.gov.lv/images/userfiles/phoebe/tas_tev_jazina_tas_tev_jazina_195448bbb_f7b0975c2257313001f19e0/hevi_handbook_latv.pdf
- American Sociological Association. (1999). *Code of Ethics* Izgūts no http://www.asanet.org/sites/default/files/code_of_ethics_aug_2017_2_1.pdf
- Breiding, M. J., Basile, K. C., Smith, S. G., Black, M. C., & Mahendra, R. (2015). *Intimate Partner Violence Surveillance: Uniform Definitions and Recommended Data Elements*. [Version 2.0]. Centers for Disease Control and Prevention. National Center for Injury Prevention and Control. Retrieved from <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/ipv/intimatepartnerviolence.pdf>
- Bryant, C. D., & Peck, D. L. (Ed.). (2007). *Twenty-first Century Sociology*. A Reference Handbook. USA: Sage.
- Centrs "Marta". Izgūts no <http://marta.lv/cietusajiem.lv>. (2017). *Atskaite par zvaniem akcijas "Pajautā juristam" ietvaros*. Izgūts no <http://www.cietusajiem.lv/lv/ataskaite-par-zvaniem-akcijas-pajauta-juristam-ietvaros/>
- Communication Studies. (2017). *Actor-Network Theory*. Retrieved from: <http://www.communicationstudies.com/communication-theories/actor-networktheory-ant>
- Eiropas Padome. (2011). *Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības āģimenē novēršanu un apkarošanu*. Eiropas Padomes līgumu sērija. (Nr. 210). Izgūts no <https://rm.coe.int/1680462538>
- Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. (2012a). *Eiropas Savienības Pamattiesību harta*. Izgūts no <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>
- Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. (2012b). *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva* Izgūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>
- Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA). (2015). *Nozieģumos cietuģie ES: cietuģo atbalsta apmērs un veids*. Izgūts no http://at.gov.lv/files/uploads/files/7_Resursi/Rokasgramatas/fra-2015-cietuso%20atbalsts_lv.pdf

- European Commission. (2016). *Special Eurobarometer 449. Gender-based violence*. Retrieved from file:///C:/Users/PC_1/Downloads/ebs_449_en.pdf
- European Institute for Gender Equality (EIGE). (2014). *Estimating the costs of gender-based violence in the European Union*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2839/79629
- Felluga, D. F. (2015). *Critical Theory: The Key Concepts*. (1st edition). USA: Routledge Key Guides.
- Gale, N. K., Heath, G., Cameron, E., Rashid, S., Redwood, S. (2013). *Using the framework method for the analysis of qualitative data in multi-disciplinary health research*. BMC Medical Research Methodology, 13, [117]. doi: 10.1186/1471-2288-13-117
- Gelles, J. R. (1985). *Family Violence*. Annual Review of Sociology. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/2083298>
- George, R., & Stepnisky, J. (2014). *Sociological theory*. (9th edition). McGraw-Hill Education.
- Hagemann-White, C., Katenbrink, J., Rabe, H. (2006). *Combating violence against women*. Directorate General of Human Rights. Strasbourg. Retrieved from <https://rm.coe.int/168059aa52>
- Heaney, C. A., & Israel, B. A. (2008). *Social networks and social support*. Glanz, K., Rimer, B. Viswanath, K. *Health behavior and health education: Theory, research, and practice* (4th edition). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Heise, L. L., Pitanguy, J., & Germain, A. (1994). *Violence against women: the hidden health burden*. (255th edition). Washington, D.C. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/489381468740165817/pdf/multi0page.pdf>
- Huber, J. (1976). *Sociology*. Sings. Review essay. 1 (3). Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/pdf/3173148.pdf?refreqid=excelsior%3A6ed660c3d9cf60bad6e9c6a9827fa22e>
- Kristapsone, S. (2008). *Zinātniskā pētniecība studiju procesā*. (Mācību grāmata augstskolu sociālo zinātņu studiju programmu studentiem). Rīga: Biznesa augstskola "Turība".
- Krīžu un konsultāciju centrs "Skalbes". Izgūts no <http://www.skalbes.lv/>
- Kropļijs, A., & Raščevska, M. (2010). *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs*. (2 izdevums). Rīga: RaKa
- Labklājības ministrija. (2017a). *Risku novērtēšanas instrumenta (risku izvērtēšanas veidlapas) izmantošanas vadlīnijas*. Eiropas Savienības programmas "Tiesības, vienlīdzība un

- pilsonība" līdzfinansētais projekts "Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem" JUST/2015/RDAP/AG/MULT/9830
- Labklājības ministrija. (2017b). *Sociālā kampaņā aicina neignorēt vardarbību pret sievieti*. Izgūts no <https://www.mk.gov.lv/lv/aktualitates/sociala-kampana-aicina-neignoret-vardebibu-pret-sievieti>
- Latour, B. (1996). *On actor-network theory: A few clarifications*. *Soziale Welt* 47. Jahrg., H. 4. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/40878163>
- Latvijas Republikas Labklājības ministrija. (2014). *Latvijā vardarbības līmenis pret sievietēm ģimenēs ir augstāks nekā Eiropā*. Izgūts no <https://www.lm.gov.lv/news/id/5527>
- Latvijas Republikas Labklājības ministrija. (2016). *LM: apkopotie dati par vardarbību atspoguļo tikai „aisberga” mazāko daļu*. Izgūts no <https://www.lm.gov.lv/news/id/7023>
- Latvijas Republikas Labklājības ministrija. (2018). *Vardarbībā cietušos aicina izmantot valsts apmaksātus rehabilitācijas pakalpojumus*. Izgūts no <http://www.lm.gov.lv/news/id/7785>
- Latvijas Universitātes Dzimtes studiju centrs. (2001). *Par agru? Par vēlu? Feministiskās idejas, konteksti, pieejas*. [Rakstu krājums]. Rīga: LU.
- Law, J., & Hassard, J. (1999). *Actor network theory and after*. The Editorial Board of the *Sociological Review*.
- Mārtinsons, K., Pipere, A., & Kamerāde, D. (Red.) (2016). *Pētniecība: teorija un prakse*. Rīga: RaKa.
- Megne, A. (2000). *Fiziska vardarbība pret sievieti ģimenē kā sociālā problēma* (Mācību metodiskais materiāls). Rīga: Sociālā darba un sociālās pedagoģijas augstskola "Attīstība."
- Pasaules Veselības organizācijas Eiropas Reģionālais birojs, LR Veselības ministrija, Latvijas Ginekologu un dzemdību speciālistu asociācija. (2009). *Vardarbība ģimenē pret sievieti*. Izgūts no http://www.lm.gov.lv/upload/sociala_aizsardziba/sociala_palidziba_pakalpojumi/vardarbiba_gimene_rekomendacijas.pdf
- Postmus, J. L., Severson, M., Berry, M., & Yoo, J. A. (2009). *Women's Experiences and Seeking Help* 15(7). doi: 10.1177/1077801209334445
- Pretvardarbību.lv. (2018). *Pagaidu aizsardzība pret vardarbību*. Izgūts no <http://www.pretvardarbibu.lv/>

- Raidījums Kivi. (2017. gada 9. jūnijs). S12E19 | Skeitborda sievietē [Videofails]. Laiks: 22:04
Izgūts no <https://www.youtube.com/watch?v=8RFiMboBTrA>
- Renzetti, C. M., & Curran, D. J. (1998). *Living Sociology*. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data. ISBN 0-205-15144-2
- Saeimas Preses dienests. (2017). *Inese Laizāne: nedrīkstam klusēt par vardarbību ģimenē*. Latvijas Republikas Saeima. Izgūts no <http://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/25662-inese-laizane-nedrikstam-kluset-par-vardarbibu-gimene>
- Schaff, A. (1973). *Marxist Theory on Revolution and Violence*. *Journal of the History of Ideas*. 34 (2). Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/2708729>
- Sylaska, K. M., & Edwards, K. M. (2013). Disclosure of Intimate Partner Violence to Informal Social Support Network Members. *A Review of the Literature 15* (1). doi:10.1177/1524838013496335
- Skalbes. (b.g.) *Atbalsta tālruņa cietušajiem 116006 statistika janvāra mēnesim*. Izgūts no <http://www.skalbes.lv/aktualitates/atbalsta-talruna-cietusajiem-116006-statistika-janvara-menesim/1155>
- Stake, R. E. (1995). *The art of study case research*. University of Illinois at Urbana-Champaign. USA: Sage.
- Talsu novada pašvaldība. (2014). *Talsu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030*. Izgūts no http://www.talsi.lv/uploads/filedir/Teritorijas%20planojumi/2014/strategija_talsunovads_24072014.pdf
- Talsu novada pašvaldība. (2016). *Talsu novada sociālā dienesta attīstības plāns 2016.-2020. gadam*. Izgūts no http://www.talsi.lv/uploads/filedir/Socialais%20dienests/2016/Attistibas%20strategija/talsu_novada_sociala_dienesta_attistibas_plans.pdf
- Tiikkanen, T., Pohjoisvirta, R., Järveläinen, M., Lāce, I., Lāce, D., Tentere, G., ... Tsopp, P. (2014). *Droša un brīva dzīve*. [Vadlīnijas sievietēm, kas cieš no intīmās partnera vardarbības]. Izgūts no http://www.lm.gov.lv/upload/vardarbiba_gimene/booklet_for_women_lv.pdf
- United Nations. (2015). *Violence against women*. (Chapter 6.) Izgūts no <https://unstats.un.org/unsd/gender/chapter6/chapter6.html>

- Wolff, S. (2014). *Analysis of Documents and Records*. (Ed.) Flick, U., Kardorff, E., & Steinke, I. (2004). *A companion of qualitative research*. Sage. Retrieved from file:///C:/Users/PC_1/Downloads/A_Companion_to_qualitative_research.pdf
- World Health Organization. (2017). *Violence against women*. Retrieved from <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs239/en/>
- World Health Organization. (2012). *Intimate partner violence*. Understanding and addressing violence against woman. Retrieved from http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77432/WHO_RHR_12.36_eng.pdf?sequence=1

PIELIKUMI

1. pielikums

Risku izvērtējuma veidlapa

Līdzfinansē Eiropas
Savienības programma
"Tiesības, vienlīdzība
un pilsonība"

Risku izvērtējums (ģimenes konflikts)

Aizpildīts: _____
Notikuma vietā Amatspersonas vārds, uzvārds: _____
Pēc teiktā Amats: _____

Datums, laiks: 20__ . gada ____ . _____ Plkst: ____ : ____

Notikuma adrese: _____

Cietušā persona: _____ P.K. _____
(Vārds, uzvārds)

Draudus izraisošā persona: _____ P.K. _____
(Vārds, uzvārds)

Draudus izraisošā persona ir notikuma vietā Jā Nē

Saruna ar cietušo notiek daļēti Jā Nē

Cietušās personas attiecības ar draudus izraisošo _____

(laulība/ kopdzīve/ intīmas attiecības/ bērns-vecāks/ aizbildnība/ radniecība/ kopīgs bērns/dzīvo vienā mājāsaimniecībā / citas)

1. Vai cietušajai/am ir miesas bojājumi? Jā Nē
2. Vai nepieciešama medicīniskā palīdzība? Jā Nē
3. Citi pierādījumi par iespējamo vardarbību Jā Nē

Ja ir, tad kādi: _____
(piemēram: sasistas mantas, saplēstas drēbes, cietušā uzvedība u.tml.)

4. Konflikts nepilngadīga bērna klātbūtnē (emocionāla vardarbība pret bērnu) Jā Nē

Bērna vecums ____ Vārds, uzvārds _____

Bērna vecums ____ Vārds, uzvārds _____

Cietušās personas aptauja: Vai ir cietusi no vardarbības?

5. Fiziskā (grūšana, sišana, roku griešana, speršana, duršana, žņaugšana u.c.) _____ Jā Nē
6. Emocionālā (izolācija, apvainojumi, draudi, šantāža u.c.) _____ Jā Nē
7. Ekonomiskā (atkarība no partnera, pārākuma izmantošana, ienākumu atņemšana u.c.) _____ Jā Nē
8. Vardarbīga kontrole (vajāšana, izsekošana, regulāra, nevēlama zvanīšana, rakstīšana u.c.) _____ Jā Nē
9. Seksuālā (piespiež veikt seksuāla rakstura darbības pret cietušās gribu u.c.) _____ Jā Nē
10. Vai pastāv draudi un vardarbība pret bērniem? _____ Jā Nē
11. Vai vardarbība ir atkārtota? _____ Jā Nē
12. Vai pēdējā gada laikā vardarbība ir pieaugusi? _____ Jā Nē

Reibumā: 13. Draudus izraisošā persona: Jā Nē

Alkohols ____ prom. Cits (vizuāli) _____

14. Cietusī persona: Jā Nē

Alkohols ____ prom. Cits (vizuāli) _____

KOPĀ "Jā"

jautājumos no 1-14
(maksimāli = 14)

Iesniedz pieteikumu policijas lēmuma par nošķiršanu pieņemšanai Jā Nē

Pieņemts policijas lēmums par nošķiršanu (ja ģimenē bērni - informēt bāriņtiesu) Jā Nē
(uz ____ dienām)

Policists: _____ Kopiju saņēmu: _____
(paraksts) (paraksts)

Esmu informēts/a par datu un informācijas nodošanu sociālajam dienestam

Vienošanās veidlapa ar pētījuma dalībnieku

Labdien!

Veicu mācību uzdevumu LATVIJAS UNIVERSITĀTES Sociālo zinātņu fakultātes Socioloģijas bakalaura programmas kursā "Kvalitatīvās pētījumu metodes socioloģijā". Mācību uzdevums tiek veikts sadarbībā ar Valsts pētījumu programmas „SUSTINNO” projektu Nr. 2 „Ilgspējas sociālā dimensija un sociālā inovācija”. Mācību uzdevuma tēma ir saistīta ar sociālo inovāciju izpēti un tā ietvaros jāveic intervija, jā sagatavo intervijas atšifrējums un jāveic intervijas analīze. Intervijas atšifrējumu plānots izmantot arī VPP SUSTINNO projekta Nr.2 ietvaros sociālo inovāciju analīzē. Par mācību kursu un pētījuma projektu atbild asociētā profesore Baiba Bela (kontakta informācija baiba.bela@lu.lv).

VIENOŠANĀS AR PĒTĪJUMA DALĪBNIKU

Pētījuma dalībnieka vārds, uzvārds

Nodarbošanās

Kontakta informācija

Intervijas vieta

Intervijas norises laiks un datums

Intervētāja vārds, uzvārds

Intervētāja kontakta informācija

Es, _____,

piekrītu intervijas izmantošanai mācību uzdevumā un VPP SUSTINNO projekta Nr. 2 „Ilgspējas sociālā dimensija un sociālā inovācija” pētījumā. Intervijas izmantošanā jāievēro sekojoši nosacījumi:

- Lietojot īsto vārdu (bez uzvārda), intervijas atšifrējumu drīkst lasīt citi studenti un pētnieki.
- Nodrošinot anonimitāti, intervijas atšifrējumu drīkst lasīt citi studenti un pētnieki.
- Intervijas citātus drīkst izmantot publikācijās ar īsto vārdu atsaucē
- Intervijas citātus drīkst izmantot publikācijās, nodrošinot anonimitāti

Pētījuma dalībnieka paraksts: _____

Intervētāja paraksts: _____

Intervija ar Talsu novada krīžu centra vadītāju A. Spruģevicu

Intervētāja: Nikola Kārša (Nikola)

Informants: Alla Spruģevica, Talsu novada krīžu centra vadītāja (Alla)

Intervijas ilgums: 54 minūtes Intervijas datums, laiks: 2018. gada 2.maijs, plkst. 14:00

Nikola: Lūdzu pastāsties kad un kā ir izveidojies Talsu krīžu centrs?

Alla: Krīžu centram šogad ir jubileja, 20 gadi. Dibināts ir 1998. gadā, tad, kad Talsos notika lielā traģēdija, nolūza ugunsdzēsēju automašīnas strēle, kur gāja bojā cilvēki. Ļoti daudziem cilvēkiem bija nepieciešama psihologu palīdzība un tādā veidā izveidots krīžu centrs. Dibinātājs ir evaņģēliski luterāniskā draudze. Tad 2009. gadā bija atkal jau bija pārvērtības, beidza eksistēt sociālo pakalpojuma pārvalde un tad arī mūsu centram vajadzēja jaunu elpu. Veidojām jaunu dibinājumu, tā kā iepriekšējais "Talsu sieviešu un bērnu krīžu centrs" kopā ar Talsu pašvaldību un "Latvijas bērnu fondu" dibinājām jaunu nodibinājumu "Talsu novada krīžu centrs". Un mēs atkal dabūjām jaunu elpu (smejas). Tā mēs jau 20 gadus pastāvam.

Nikola: Labi. Un cik daudz ir sieviešu, kas ir cietušas no vardarbības pie Jums vērsas pēc palīdzības?

Alla: Mums pamartprogramma ir sociālā rehabilitācija, kas ir bērniem, kas cietuši no prettiesiskām darbībām. Un mēs tieši sievietēm pakalpojumus esam sākuši sniegt kādus gadus sešus atpakaļ. Projekta ietvaros, mums bija trīs gadu garš projekts sievietēm un sievietēm ar bērniem, kas ir nonākuši krīžu situācijā. Un tad mums bija programma izveidota, itkā viņš bija krīzei, bet tur 80% sieviešu bija vardarbībā cietušas. Un tad mums tas projekts parādīja to, ka lielā vajadzība ir tieši palīdzēt vardarbībā cietušajām sievietēm. Un tad arī valstī tika izveidota šāda programma, mēs arī piedalījāmies pie dokumentu izstrādes. Un tagad ir bezmaksas pieejama rehabilitācija pieaugušām personām, kas cietušas no vardarbības. Un paralēli arī programma varmākām. Tā kā reizē programmas tika izveidotas. Mēs tad arī sniedzam šo pakalpojumu, kas ir valsts apmaksāts.

Nikola: Jūs tad arī varmākām sniedzat palīdzību?

Alla: Tas mums tieši runā pretī, jo mēs tikai varam vienai pusei palīdzēt. Ir mums cilvēki, kas ir sagatavoti tam, bet viņi nestrādā šeit centrā, jo tas nav. Mēs uzskatām, ka tas neiet kopā.

Nikola: Vai varat noraksturot cietušo sieviešu sociālo pertretu? Kāds ir viņu ģimenes stāvoklis, nodarbošanās, izglītība?

Alla: Tas ir ļoti dažāds. Protams, ir tas stereotips, ka pārsvarā tās ir nodzērušās un kaut kur laukos, apmēram tā kā mums ilgi policijai bija uzskats, katā ir ģimenes darīšana un arī sabiedrībā tas stereotips ļoti ilgi strādāja, ka tā ir ģimenes darīšana, tur nav ko iejaukties. Bet nu, paldies Dieviem šis uzskats sāk mainīties, arī cilvēki sākuši reaģēt vairāk un aktīvāk iesaistīties. Mums bieži vien zvana tieši kaimiņi vai kaut kādas draudzenes, vai man raksta arī epastus bieži vien. Sievietes lūdz palīdzību. Man patīk, ka sabiedrībā ir mainījies uzskats, tas stereotips, ka tā ir ģimenes darīšana. Ļoti daudz sievietes ir labi situētas un arī ir bez kaut kādām atkarības problēmām.

Nikola: No kādiem vardarbības veidiem visbiežāk cieš sievietes?

Alla: Ekonomiskā vardarbība pēdējā laikā ir izteikta, tagad arī ļoti izplatīts tiem, kas strādā ārzemēs. Kad atbrauc šeit sākās visādas problēmas. Bieži vien arī bērni nonāk pie mums, jo vecāki savā starpā nevar sadalīt un tad ir vardarbība uz visām pusēm - gan bērniem, gan vecākiem. Nu protams, fiziskā vardarbība ir viena no izplatītākajām. Emocionālā vardarbība pārsvarā iet līdz visiem vardarbības veidiem. Emocionāli viņas visas ir traumētas, kas cietušas. Bet ir arī seksuālā vardarbība, tā ir arī diezgan izplatīta. Un, protams, tas skaits palielinājies. Bet nedomāju, ka ir palielinājusies seksuālā vardarbība, vienkārši sievietes to ir sākušas atpazīt, kad tā ir vardarbība, ka tas nav normāli. Tādēļ ir palielinājies to sieviešu skaits, kas griežas tieši ar šādu vardarbības veidu pie mums.

Nikola: Viņas paliek izglītotākas.

Alla: Ir vairāk informācija pieejama.

Nikola: Labi. Kāpēc sievietēm Jūsprāt ir grūti pārtraukt šīs vardarbīgās attiecības?

Alla: Pirmkārt, bieži vien tas ir tas pats ekonomiskais jautājums, jo bieži vien viņas ir atkarīgas no saviem vīriešiem, it īpaši labi situētajās ģimenēs. Sievietes ļoti bieži ilgstoši cieš. Šie vīrieši bieži vien arī ir ietekmīgas personas vai arī ar bandītiskām novirzēm un ka viņām vienkārši bail. Ļoti bieži sievietēm ir bail kaut kam teikt, ziņot bail. Un ir kas īsti nesaprot, kas ar viņām notiek. Viņas neredz to iespēju kā no tā tikt ārā. Bailes, vainas sajūta, šīs visas lietas ir tās galvenās, kas pie vardarbības zeļ un plaukst, jātās var teikt. Un, un, un, tas, ka sievietēm ir tas ekonomiskais jautājums un ļoti bieži arī par bērniem bail. Baidās palikt bez bērniem, baidās, ka nodarīs kaut ko bērniem pāri, nu tas jautājums ir ļoti bieži, kas nav ziņojušas. Ir arī diemžēl gadījumi, kad ir slikta pieredze ar policiju, ka griezušās policijā ar kaut kādu ziņojumu un policisti ir pierunājuši nesniegt, ņemt atpakaļ iesniegumu, nekas tur jau tāpat nebūs, tu jau saproti, ka tu tāpat nekas nebūs. Sievietes ir atrunātas rakstīt to iesniegumu.

Nikola: Caur kādām institūcijām sievietes nonāk pie Jums?

Alla: Policijas bieži vien atved pie mums, ja ir bijis izsaukums uz ģimenes skandālu un policija atved to sievieti. Ir arī bijis tā, ka sieviete ir izdzīta no mājas un kur naktī viņa var griezties, protams, policijā un ir kas pa tiešo pie mums griežās arī, ir bijuši pietiekami daudz gadījumi. Caur sociālo dienestu, caur bāriņtiesu. Nu, ja cilvēks griezies ar kaut kādu palīdzības lūgumu. Tāpat arī no slimnīcām ir bijuši ziņojumi, no ārstiem. Tie ceļi ir bijuši dažādi.

Nikola: Sakiet lūdzu, cik ilgs ir uzturēšanās laiks sievietēm krīžu centrā?

Alla: Valsts programmā ir līdz 2 mēneši, ja tu ir smagāks gadījums, tā ir tā valsts atmaksātā programma. Bet mums ir arī, piemēram, ar pašvaldībām mēs varam slēgt līgumus. Ar Talsu pašvaldību mums jau ir līgums "Par palīdzību krīzes situācijā". Tur tāda neskaidra tā vardarbība, tur īsti nav tā valsts programma iespēja nodrošināt, tad mēs varam tādā krīzes programmā paņemt un tad tur jau var līdz 3 mēnešiem nodrošināt, ja vajag, protams, tad arī garāk. Lai saņemtu vajadzīgo palīdzību, mēs skatāmies pēc apstākļiem?

Nikola: Kāda veida atbalsts tiek sniegts šeit krīžu centrā sievietēm?

Alla: Valsts programmā sievietes saņem psihologa konsultācijas, juristu konsultācijas, pie vajadzības arī psihiatru, jo bieži sievietes ir ļoti smagā emocionālā stāvoklī, kad nevar bez psihiatra iztikt, sociāla darbinieka konsultācijas un tā kā mammas, kas ir ar zemām prasmēm. Viņām sociālais aprūpētājs, kas palīdz saprast ikdienas aprūpes lietas.

Nikola: Kāds atbalsts tiek nodrošināts cietušajai sievietei pēc uzturēšanās krīžu centrā?

Alla: Sociālais darbinieks strādā ar sievieti, ar viņas gadījumu un tas darbs nenotiek šeit uz vietas. Mums viens no galvenajiem principiem ir darbs komandā. Mēs strādājam ļoti daudz uz āru, ar institūcijām, kas ir iesaistītas. Ar sociālo dienestu, bāriņtiesu, policiju un tad attiecīgi institūcijas kopā arī lemj, ko labāk sievietei tālāk darīt. Vai arī vīrietim, mēs nevaram tā nodalīt, jo mums arī vīrieši ir bijuši krīžu centrā?

Nikola: Kas cietuši no sievietēm?

Alla: Arī tādi mums ir bijuši. Vienvārd sakot - pieaugušās personas, kā tas ir valsts programmā nedefinēts. Ja ir kaut kāds smagāks gadījums, tad mēs veidojam starpinstitūciju sanāksmes, kurā sanāk iesaistītās institūcijas, iesaistītās puses un tad kopā ar sievieti vai vīrieti, kas šeit dzīvo, mēs kopā lemjam un domājam, kas ir tas labākais kā tālāk cilvēkam dzīvot. Protams, tas ko mēs šeit mācam viņiem ir kā nodrošināt tālāk sev to drošo vidi. Kā sakārtot drošu vidi, lai tālāk neatkārtotos vardarbīgas situācijas. Un, protams, kas man ļoti patīk, bet tas īsti dzīvē nestrādā ir pāatrinātā netuvošanās, ko var panākt. Tas likumiski ir un viss jau notiek, bet realitātē jau ļoti

grūti realizēt, nav resursi un nav jau to varmāku īsti kur likt. Un tad viņš tāpat jau var maisīties gar to ģimeni. Un tā ir viena lielajām bailēm, kāpēc sievietes nestājās programmās, nestāsta nevienam. Viņas baidās, ka nebūs, kur mukt no tās varmāka, jo viņam nav kur palikt. Juridiskā likumdošana mums ir ļoti labi sakārtota, ir iespēja strādāt, bet tas īsti vēl praksē nedarbojas.

Nikola: Šobrīd ir likums, kur ir iespēja izlikt varmāku no paša dzīvokļa.

Alla: Nu un? Viņš iet kaut kur un nāk atpakaļ, tāpat staigā rinkī. Nu labi, dzīvo blakus mājā, piemrām. Tāpat, viņš tur klīst.

Nikola: Nu jā.

Alla: Tas, ko mēs arī mācam sievietei ir iespējas, ja tā netuvošanās ir uzrakstīta, tad viņai ir iespējas zvanīt uz policiju momentā kā viņš tur klīst. Bet nu cik arī tās sievietes ir uzņēmīgas un motivētas to savu dzīvi sakārot? Tas arī ir jautājums. Bieži vien mums liekas, ka viņai ir jādara tas un tas, bet viņa to nemaz negrib darīt. Viņa tajā vardarbības situācijā ir pieradusi dzīvot, tas liekās jau normāli un diemžēl tādi gadījumi arī ir pietiekami bieži. Viņas nemaz negrib, lai viņām palīdz.

Nikola: Ir jau pierasts dzīvesveids.

Alla: Nu jā, no mazotnes, iespējams, ka paaudžu paaudzēs jau. Un viņas to negrib mainīt. Kad ir tā - nu un, ka jums to vajag, man to nevajag (smejas).

Nikola: Cik izplatīta vardarbība ir Talsu novadā?

Alla: Jautājums ir, cik reāla ir vardarbība un cik mēs par viņu zinām, cik mēs tos gadījumus arī zinām. Talsu novadā pozitīvais ir tas, ka ir krīžu centrs un mūs jau zina, pazīst un bieži vien pa tiešo meklē palīdzību. Es domāju, ka grūtāk ir vietās, kur nav sasniedzami krīžu centri.

Personības ir dažādas arī sociālos dienestos un policijas ir dažādas. Piemēram, ar Talsu policiju mums ir ļoti laba sadarbība. Līdz ar to es domāju, ka šeit ir tas, ka mums ir salīdzinoši laba situācija - gan atsaucīga policija, gan krīžu centrs. Cilvēkiem nav bail meklēt to palīdzību, viņi zina, ka krīžu centrā ir pieteikšanās droši, jo ir noslēdzamās durvis. Bet šeit arī ir tāds mierīgāks gals, manuprāt, Talsi nav nekas tāds ļoti krimināls. Salīdzinot ar Liepāju, kur mums nāk ļoti smagi gadījumi un ļoti trakas situācijas. Es domāju, ka mums tas nav trakākais gals.

Nikola: Cik liela sadarbība krīžu centram ir ar Talsu novada domi?

Alla: Talsu novada dome iesaistās diezgan maz. Es neteikšu, ka būtu baigā palīdzība. Tas, ka mums visu laiku ir līgums par to krīzes programmu, ka var šeit ievietot iedzīvotājus, kam ir krīzes situācija. Teiksim izmanto kaut kādas lietas, ko mēs piedāvājam, bet nu tīri kaut kādas praktiskas lietas, remontēt, sakārtot - nu, tādu nav.

Nikola: Finansējums iet no valsts?

Alla: Mums ir valsts finansējums vai mēs arī rakstām daudz projektus katru gadu. Tā kā nevalstiska organizācija mēs esam. Remontdarbiem mums palīdz "Latvijas bērnu fonds", kas ir līdzdibinātājs. Teiksim, remonta naudas mums ir no bērnu fonda. No domes atsauksme ir bēdīga, pat lūdzot konkrētu palīdzību.

Nikola: Kāda sadarbība Jums ir ar sociālo dienestu?

Alla: Ar sociālo dienestu un bāriņtiesu mums ir laba sadarbība, pietiekami arī varam vienoties par lietām un sakārot iedzīvotāju vajadzības, kuri pie mums uzturas. Ja sievietes nav motivētas mainīt savu vardarbīgo dzīvi, tad viņām ir grūti to mainīt. Sievietes bieži vien izvēlas dzīvot kopā ar varmāku, neskatoties uz to, ka bērni paliek krīžu centrā. Viņām nav motivācijas uzlabot bērnu dzīvi.

Nikola: Paldies par interviju!

Intervija ar Talsu novada vardarbībā cietušo sievieti Sarmīti

Intervētāja: Nikola Kārša (Nikola)

Informants: Sarmīte

Intervijas ilgums: 42 minūtes Intervijas datums, laiks: 2018. gada 5.maijs, plkst. 14:00

Nikola: Pastāstiet, lūdzu, kad Jūs pirmo reizi saskārāties ar vardarbību?

Sarmīte: Nu, pirmo reizi vispilgtāk atceros, kad man bija jau piedzimis bērns. Dzīvojām īrētā vienistabas dzīvoklī. Bērna tēvs pārbrauca mājās apriebinājies. Alkohola un narkotisko vielu sajaukums viņa organismā, kā sapratu pēc tam, parasti izsauca agresijas lēkmes. Zināju, ka apreibinošo vielu iespaidā, mana vīrieša uzvedība krasi mainījās. Tajā vakarā centos izpildīt visus draudzenes ieteikumus: “sēdi klusiņām, nerunā neko pretī, neko nejautā, necenties izprovocēt”. Šis draudzenes ieteiktas *scenārijs* beidzās ar to, ka vīrietis mani zvērīgi piekāva. Nespēju aizmukt, nespēju pretoties, jo tajā brīdī sēdēju klubkrēslā, kur viņš man ar dūrēm izsita degunu, sadauzīja seju. Tagad jau esmu sapratusi, ka nekāda mana uzvedības maiņa šo vīrieti neatturēs no savām vardarbības izpausmēm, viņš vienkārši nespēj kontrolēt savas emocijas, nespēj pašsavaldīties.

Nikola: Kāda bija Jūsu rīcība?

Sarmīte: Izklūvu no dzīvokļa, no kaimiņiem izsaucu izsaucu policiju. Atbrauca policija, bet nu vīrietis jau bija saldi aizmidzis tajā pašā krēslā. Policija gribēja viņu modināt, taču es palūdzu, lai nemodina, vienojāties ar policiju, ka iešu pārnakšņot citur. Vīrietis tā arī palika guļot tajā klubkrēslā. Tā kā Talsu pilsētā mēs bijām ienācēji, tad attiecīgi paziņu un draugu loks nebija liels. Nākošajā dienā viņš atbrauca uz vietu, kur es biju atradusi patvērumu, lūdza piedošanu, teica, ka neeko neatceras, ka mīlot mani. Tā kā bija mazs bērns, vecāki dzīvoja vairāku simtu kilometru attālumā, samierinājos, atgriezos mājās.

Nikola: Jūs palīdzību tā arī ne no vienas institūcijas nesaņēmat?

Sarmīte: Policijas piedāvājums bija rakstīt iesniegumu, bet es tā arī pirmo reizi neuzrakstīju iesniegumu. Tas bija deviņdesmito gadu sākums, Latvija bija atguvusi neatkarību, īsti nekādas institūcijas, kur varētu griezties pēc palīdzības tajā laikā nebija. Mammai un radniekiem es šo vīrieša vardarbības gadījumu nespēju izstāstīt. Mammu negribējās satraukt, bet radiem, draugiem stāstīt man bija kauns. Protams, ar laiku, kad vīrieša agresija izpaudās kopīgos svētkos, draugi un paziņas vīrieša vardarbības izpausmes zināja. Taču sabiedrības uzskats, kurš joprojām vēl dominē, ka vardarbība ģimenē ir tikai un vienīgi ģimenes problēma.

Nikola: Jūs uzskatat, ka Vardarbība ģimenē ir sabiedrības problēma?

Sarmīte: Jā, vardarbība ģimenē ir visas sabiedrības problēma. Jebkura vardarbība ir sabiedrības problēma. Mēs nevaram būt droši, ka tā neskars mūs, mūsu tuviniekus, tāpēc sabiedrības iecietība pret vardarbību mani mulšina. Ja mani kaimiņi dzird, ka es aiz sienas kliežu pēc palīdzības, viņiem nevajadzētu skaļāk uzgriezt televizoru vai uzlikt austiņas.

Nikola: Atgriežoties pie Jūsu gadījuma, tad, kad vīrietis nebija apreibinošo vielu iespaidā, vardarbības izpausmes nenotika?

Sarmīte: Laikā, kad netika kopā lietots alkohols un narkotikas, vīrietis nebija agresīvs. Viņš bija pavisam cits cilvēks. Tā arī pēc septiņpadsmit gadu kopdzīves es īsti nevarēju saprast, kura ir viņa īstā seja. Varmāka vai mīlošs, gādīgs, rūpēties spējīgs vīrietis.

Nikola: Jūs nodzīvojāt kopā 17 gadus, kāds iemesls Jums bija palikt ar šo vīrieti kopā?

Sarmīte: Iespējams, gribējās, lai bērnam būtu tēvs. Mums bija kopīgs bizness, kopīgi mērķi, kopīgi projekti. Iespējams, ka es gaidīju, ka šis vīrietis mainīs savus ieradumus, atmetīs lietot narkotikas, alkoholu. No šodienas saktu punkta es saprotu, ka tā bija mana lielākā kļūda. Sapratu, ka laiks nevar izmainīt cilvēku. Es apzinos, ka šis dzīves posms ir laužis manu personību. Jūs redzat, ka arī šobrīd, atceroties pagātņi, es nevaru runāt bez asarām. Visas šīs negatīvās emocijas un pārdzīvotais ir nolikts manā smadzeņu visstālākajā stūrī, cenšos atcerēties pozitīvo. Saprotu, ka ir lietas, ko tu vari cilvēkam piedot, bet aizmirst tās tu vienalga nevari.

Nikola: Kāpēc Jūs negriezāties Talsu krīžu centrā pēc palīdzības?

Sarmīte: Nu zini, man bija sajūta, ka tā ir tikai mana ģimenes problēma, ka es ar šo problēmu tikšu galā pati. Nebija ticības krīžu centriem, tik mazā Talsu pilsētā nebija arī ticības, ka konfidenciāla informācijas netiek izpausta.

Nikola: Kur Jūs saņēmt vislielāko atbalstu, lai atrisinātu savu problēmu?

Sarmīte: Lielāko atbalstu es saņēmu no vietējiem policijas darbiniekiem. Braucot uz izsaukumiem uz mūsu dzīvokli, viņi redzēja vīrieša agresīvās izpausmes vērstas arī viņu virzienā. Policijas darbinieki uz izsaukumiem vienmēr brauca komandā, 3-4 darbinieki, jo gadu laikā šo vīrieti labi bija iepazīnuši. Policija parasti savāca šo vīrieti uz iecirkni, noturēja dažas diennaktis, dažreiz uzlika soda naudas, taču tas nemainīja vīrieša uzvedības modeli.

Nikola: Kas pamudināja Jūs pārtraukt šīs vardarbīgās attiecības?

Sarmīte: Šīs vardarbības izpausmes ģimenē sāka atkārties progresējošā dinamikā. Ar laiku jau sapratu, ka šīs attiecības man kļūst par smagu. Gadījums, kad vīrietis, esot apreibinošā stāvoklī, uzgāza virsū vārošu ūdeni, apdedzinot ne tikai mani, bet arī bērnu, lika meklēt

risinājumu. Sapratu, ka viņš var sakropļot ne tikai mani, bet arī bērnu. (Ievēl dziļu elpu, acīs asaras) Man nācās meklēt mediķu palīdzību, kur tika fiksēts šis gadījums. Cik sapratu, tā kā šajā incidenta bija cietis arī bērns, medicīnas personāls, kas sniedza palīdzību, šo faktu nodeva tālāk arī policijas darbiniekiem un bāriņtiesai. Policijas darbinieks vairākas reizes ieradās manā birojā, mudināja rakstīt iesniegumu. Bāriņtiesas darbinieki mājas vizītē bija atnākuši, bet es tajā laikā pat vēl nesapratu, kāpēc viņi ieradusies manā adresē. Man bija tāda sajūta, ka vēl manu bērnu grasīsies atņemt. Atteicos gan no policijas, gan bāriņtiesas palīdzības, sakot, ka es pati atrisināšu šo situāciju. Tagad varu tikai izvērtēt, ka bāriņtiesas darbiniekiem un policistiem ir jābūt citai pieejai. Lai būtu pozitīvs rezultāts, katra situācija jāizvērtē atsevišķi. Zinu, ka šobrīd tajās iestādēs strādā kvalificēti, atbistoši specialisti ar vairāku gadu darba pieredzi.

Pati meklēju risinājumu, kā varētu izbeigt šīs attiecības. Tad, kad fiziska vardarbība ģimenē ir notikusi regulāri, vairāku gadu garumā, tad tas vairs pat nešķiet ārkārtējs gadījums. Cilvēks jau pierod pie visa, pieradums pie stresa, vardarbības atkārtotnās pat nedaudz notrulina tavas sajūtas. Tu it kā saproti, ka tas nav normāli, ka šo situāciju tu nevari pieņemt par normu, bet nerod tam visam risinājumu, tu nespēj mainīt savu dzīvi. No malas raugoties, es apzinos, ka varēju un varu dod ieteikumus citiem cilvēkiem situācijas risinājumiem, bet pati savas vardarbīgās attiecības izbeigt nevarēju. Šobrīd vairs manā saprašanā nekādi neiekļaujas termini: pamazām, kaut kad, skatīsimies, rīt, pēc apstākļiem, domāsim. Zinu, ka katrai situācijai ir definīcija, un ir jāsāk ar tās apzināšanu, un nekādi atlikti lēmumi nav pieņemami, ja pieaugušo attiecībās, netieši ir iesaistīti bērni. Šobrīd jau vairākus gadus šīs attiecības ir pārtrauktas. Mans vislielākais paldies ir sievietei, kura saskatīja manā vīrietī savu potenciālo partneri. Attiecību pārtraukšanas posms bija smags, pat ar policijas iesaistīšanos, bet ja vīrietim nebūtu uzradusies jauna sieviete, šīs attiecības pārtraukt būtu vēl grūtāk un sarežģītāk. Esmu laimīga, ka man tas vairs nav jāpiedzīvotu.

Nikola: Atskatoties uz notikušo, vai savā dzīvē kaut ko mainītu?

Sarmīte: Jā, es nekad neizvēlētos kopdzīvei šāda tipa vīrieti. (Pasmaida).

Nikola: Paldies Jums par interviju un veiksmi!

Bakalaura darbs „Atbalsts sistēma vardarbībā cietušajām sievietēm” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (no ievada līdz secinājumiem ieskaitot) ir 103 185 rakstzīmes (ieskaitot intervālus, bet neieskaitot zemspvītras atsauces).

Autors: _____ Nikola Kārša

(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītāja: Zinātniskais asistents Endija Rezgale-Straidoma _____

(paraksts)

21.05.2018.

Recenzents: docente Agita Misāne _____

(paraksts)

Darbs iesniegts Socioloģijas nodaļā 21.05.2018.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka _____

(paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

21.05.2018. prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: docente Agita Misāne _____

(paraksts)